

II

(Съобщения)

СЪОБЩЕНИЯ НА ИНСТИТУЦИИТЕ, ОРГАНИТЕ, СЛУЖБИТЕ И АГЕНЦИИТЕ НА
ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ

СЪОБЩЕНИЕ НА КОМИСИЯТА

Известие на Комисията относно прилагането на правилата за държавна помощ от националните
съдилища

(2021/С 305/01)

1. ВЪВЕДЕНИЕ	3
1.1. Системата за контрол на държавната помощ	4
1.2. Задължение за изчакване	5
2. ОБЩИ ПРИНЦИПИ НА ПРИЛАГАНЕТО НА ПРАВИЛАТА ЗА ДЪРЖАВНА ПОМОЩ	6
2.1. Принцип на лоялно сътрудничество	6
2.2. Принципите на равностойност и на ефективност, приложени към националните производства	6
2.2.1. Процесуална легитимация	7
2.2.2. Компетентност	8
2.2.3. Принцип на силата на пресъдено нещо	8
3. РОЛЯ НА КОМИСИЯТА	9
3.1. Изключителна компетентност на Комисията	9
3.2. Правомощия на Комисията за прилагане на правилата за държавна помощ	10
4. РОЛЯ НА НАЦИОНАЛНИТЕ СЪДИЛИЩА	11
4.1. Граници на компетентността на националните съдилища при прилагането на правилата за държавна помощ	11
4.1.1. След решение на Комисията	12
4.1.1.1. След решение на Комисията за обявяване на помощта за несъвместима	12
4.1.1.2. След решение на Комисията за откриване на процедурата	13
4.2. Компетентност на националните съдилища	14
4.2.1. Оценка за наличието на помощ	14
4.2.2. Оценка дали има нарушение на задължението за изчакване	14
4.2.2.1. Прилагане на условията на регламентите за групово освобождаване	14
4.2.2.2. Съществуваща помощ	15
4.2.3. Защита на правата на лица, засегнати от нарушение на задължението за изчакване	16
4.2.3.1. Спиране или прекратяване на изпълнението на мярка	16

4.2.3.2	Възстановяване	16
4.2.3.3	Временни мерки	18
4.2.3.4	Иск за обезщетение за вреди	21
5.	СЪТРУДНИЧЕСТВО МЕЖДУ КОМИСИЯТА И НАЦИОНАЛНИТЕ СЪДИЛИЩА	21
5.1.	Съдействие, оказвано от Комисията на националните съдилища	22
5.1.1.	Начини на сътрудничество	22
5.1.1.1.	Предаване на информация на националните съдилища	22
5.1.1.2.	Предаване на становища по въпроси, свързани с прилагането на правилата за държавна помощ	23
5.1.1.3.	Становища на Комисията от типа <i>amicus curiae</i>	25
5.1.2.	Единно звено за контакт и публикуване на мнения и на становищата <i>amicus curiae</i>	26
5.2.	Съдействие, оказвано от националните съдилища на Комисията	26
6.	ПОСЛЕДСТВИЯ ОТ НЕИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПРАВИЛАТА И РЕШЕНИЯТА ЗА ДЪРЖАВНА ПОМОЩ	27
6.1.	Процедури пред Комисията относно неправомерна помощ	27
6.2.	Производство за установяване на нарушение	27
7.	ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ	28

1. ВЪВЕДЕНИЕ

- (1) От 2012 г. насам Комисията изпълнява програмата за модернизиране на държавната помощ⁽¹⁾. Съгласно тази програма Комисията прие пакет от законодателни актове, насоки и известия за оценяване на мерките за държавна помощ. Пакетът дава възможност на Комисията да съсредоточи своя *ex ante* контрол върху случаите с най-голямо въздействие върху вътрешния пазар, като същевременно развива по-тясно сътрудничество с държавите членки при прилагането на правилата за държавните помощи. За целта Комисията създаде повече възможности за държавите членки да предоставят държавна помощ без предварителен контрол от страна на Комисията, като въведе допълнителни освобождавания от задължението Комисията да бъде уведомена относно планирана мярка за държавна помощ. В резултат на това се увеличи обемът на помощите, предоставяни въз основа на групови освобождавания⁽²⁾. В този контекст ролята на националните съдилища за гарантиране на спазването на правилата за държавна помощ стана още по-значима.
- (2) През 2019 г. Комисията публикува проучване относно прилагането на правилата за държавната помощ и решенията на националните съдилища в 28-те държави членки⁽³⁾ („проучването относно прилагането“)⁽⁴⁾. В проучването относно прилагането беше направен преглед на над 750 национални съдебни решения по дела, които попадат в две категории: 1) дела, в които националните съдилища определят последствията от неправомерното прилагане на помощ („прилагане на законодателството от страна на частноправни субекти“); и 2) дела, в които националните съдилища участват в изпълнението на решения на Комисията относно възстановяване („прилагане на законодателството от страна на публичните органи“).
- (3) Проучването относно прилагането показва, че между 2007 и 2017 г. се е увеличил броят на делата, свързани с държавна помощ, които са били отнесени към националните съдилища. Въпреки увеличението брой дела националните съдилища рядко са постановявали предприемането на корективни мерки, а искове за обезщетение за вреди представляват малък дял от делата. Освен това не са използвани широко начините на сътрудничество между Комисията и националните съдилища, въведени през 2009 г. с Известие на Комисията относно прилагането на законодателството за държавната помощ от националните съдилища („Известие относно прилагането от 2009 г.“)⁽⁵⁾ и през 2015 г. с Регламент (ЕС) 2015/1589 на Съвета („Процедурния регламент“)⁽⁶⁾.
- (4) Настоящото известие предоставя на националните съдилища и на други заинтересовани страни практическа информация относно прилагането на правилата за държавната помощ на национално равнище. В него са взети предвид въпросите, повдигнати от тези съдилища в контекста на проучването относно прилагането или в дела, отнесени за преюдициални заключения до Съда на Европейския съюз („Съда“). Такива примери са съгласуваността между производствата пред Комисията и пред националните съдилища или въпросите, повдигнати поради неправилното прилагане на регламентите за групово освобождаване.
- (5) Целта на настоящото известие е да се предоставят насоки на съдилищата и трибуналите на държавите членки по смисъла на член 267 от Договора за функционирането на Европейския съюз („ДФЕС“)⁽⁷⁾ и да се насърчи по-задълбочено сътрудничество между Комисията и националните съдилища, като се определят всички налични

⁽¹⁾ Съобщение от Комисията до Европейския парламент, до Съвета, до Европейския икономически и социален комитет и до Комитета на регионите — Модернизиране на държавната помощ на ЕС (МДП), COM/2012/0209 final.

⁽²⁾ От 2015 г. насам над 96 % от новите мерки за помощ, за които бяха докладвани разходи за първи път, бяха обхванати от регламент за групово освобождаване. Вж. http://ec.europa.eu/competition/state_aid/scoreboard/index_en.html

⁽³⁾ Проучването относно прилагането беше проведено преди подписването на Споразумението за оттегляне на Обединеното кралство Великобритания и Северна Ирландия от Европейския съюз и от Европейската общност за атомна енергия (24 януари 2020 г.) и преди влизането му в сила (1 февруари 2020 г.). Всички позовавания на държави членки в проучването относно прилагането следва да се разбират като включващи също Обединеното кралство.

⁽⁴⁾ Вж. „Final Study on the enforcement of State aid rules and decisions by national courts (COMP/2018/001)“ („Окончателно проучване относно прилагането на правилата за държавна помощ и решенията на националните съдилища“), Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург, 2019 г.

⁽⁵⁾ Известие на Комисията относно прилагането на законодателството за държавната помощ от националните съдилища (ОВ С 85, 9.4.2009 г., стр. 1).

⁽⁶⁾ Регламент (ЕС) 2015/1589 на Съвета от 13 юли 2015 г. за установяване на подробни правила за прилагането на член 108 от Договора за функционирането на Европейския съюз (кодифициран текст) (ОВ L 248, 24.9.2015 г., стр. 9).

⁽⁷⁾ За да прецени дали съответният орган притежава качеството на „юрисдикция“ по смисъла на член 267 ДФЕС, Съдът взема предвид съвкупност от обстоятелства, а именно дали органът е законоустановен, дали е постоянно действащ, дали юрисдикцията му е задължителна, дали производството е състезателно, дали той прилага правни норми и дали е независим. Вж. в тази връзка Решение на Съда от 21 януари 2020 г., *Banco de Santander*, C-274/14, ECLI:EU:C:2020:17, точка 51. Арбитражните съдилища не могат да се считат за „юрисдикции“ по смисъла на член 267 от ДФЕС, когато страните нямат правно или фактическо задължение да отнесат спора си до арбитраж, а публичните органи на съответната държава членка нямат участие в избора за арбитраж и задължение служебно да се намесват в развитието на арбитражното производство. Въпреки това Съдът е признал за допустими преюдициални въпроси, отправени до него от законоустановен арбитражен съд, чиито решения са задължителни за страните и чиито подсъдност не зависи от споразумение между тях. Вж. Определение на Съда от 13 февруари 2014 г., *Merck Canada*, C-555/13, точки 17 и 18 и цитираната съдебна практика.

инструменти за сътрудничество. То не обвързва националните съдилища, нито засяга тяхната независимост⁽⁸⁾. Основният акцент на настоящото известие е прилагането на законодателството от страна на частноправни субекти. В Известието на Комисията относно събирането на неправомерна и несъвместима държавна помощ⁽⁹⁾ („Известието относно събирането на държавна помощ“) се разглеждат аспектите, свързани с прилагането на законодателството от страна на публичните органи.

- (6) След Известието относно прилагането от 2009 г. съдебната практика на Общия съд и на Съда (наричани заедно „съдилищата на Съюза“) претърпя развитие. Настоящото известие отразява това развитие и заменя Известието относно прилагането от 2009 г.

1.1. Системата за контрол на държавната помощ

- (7) Понятието за държавна помощ, което е определено пряко в ДФЕС, има правен характер и трябва да се тълкува въз основа на обективни фактори⁽¹⁰⁾. Съгласно член 107, параграф 1 от ДФЕС „всяка помощ, предоставена от държава членка или чрез ресурси на държава членка, под каквато и да било форма, която нарушава или заплашва да наруши конкуренцията чрез поставяне в по-благоприятно положение на определени предприятия или производството на някои стоки, доколкото засяга търговията между държавите членки, е несъвместима с вътрешния пазар“. Комисията предостави насоки относно тълкуването на понятието за държавна помощ⁽¹¹⁾.
- (8) Общата забрана на държавната помощ се основава на двойна система за *ex ante* и *ex post* контрол на намесите, включващи държавна помощ. Съгласно член 108 от ДФЕС Комисията е задължена да държи под постоянно наблюдение всички съществуващи системи за помощ и да оценява плановете на държавите членки да предоставят нова помощ или да изменят съществуваща помощ. За да може Комисията ефективно да извършва това наблюдение, държавите членки трябва да сътрудничат, като предоставят съответната информация и като уведомяват относно мерки за държавна помощ.
- (9) Държавите членки имат задължението, първо, да уведомяват Комисията за всяка мярка за предоставяне на нова помощ или за изменение на съществуваща помощ и, второ, да не прилагат такава мярка, докато Комисията не оцени нейната съвместимост с вътрешния пазар („задължение за изчакване“) ⁽¹²⁾. Задължението за изчакване, което произтича от член 108, параграф 3 от ДФЕС, има непосредствено действие ⁽¹³⁾: то предоставя права на физически лица, на които те могат да се позовават пред националните съдилища.
- (10) От това следва, че прилагането на системата за контрол на държавната помощ, от която член 108, параграф 3 от ДФЕС представлява основен елемент, засяга както Комисията, така и националните съдилища, като техните съответни роли взаимно се допълват, но са различни. Въпреки че Комисията разполага с изключителна компетентност да оценява съвместимостта с вътрешния пазар на мерките за помощ, националните съдилища са тези, които трябва да защитават правата на правните субекти при евентуално нарушение на член 108, параграф 3 от ДФЕС ⁽¹⁴⁾.

⁽⁸⁾ Въпреки това, дори тези препоръки да не поражат задължителни правни последици, националните съдилища са длъжни да ги вземат предвид при разрешаването на разглежданите от тях спорове. Вж. Решение на Съда от 3 септември 2014 г., *Baltlanta*, C-410/13, EU:C:2014:2134, точка 64 и Решение на Съда от 13 декември 1989 г., *Grimaldi*, C-322/88, ECLI:EU:C:1989:646, точка 18; Решение на Съда от 13 февруари 2014 г., *Mediaset*, C-69/13, ECLI:EU:C:2014:71, точка 31.

⁽⁹⁾ ОВ С 247, 23.7.2019 г., стр. 1.

⁽¹⁰⁾ Решение на Съда от 22 декември 2008 г., *British Aggregates/Комисия*, C-487/06 P, ECLI:EU:C:2008:757, точка 111; Решение на Съда от 16 май 2000 г., *Франция/Ladbroke Racing и Комисия*, C-83/98 P, ECLI:EU:C:2000:248, точка 25.

⁽¹¹⁾ Вж. например Известие на Комисията относно понятието за държавна помощ, посочено в член 107, параграф 1 от Договора за функционирането на Европейския съюз (ОВ С 262, 19.7.2016 г., стр. 1); Съобщение на Комисията за прилагането на правилата на Европейския съюз към компенсацията, предоставена за предоставянето на услуги от общ икономически интерес (ОВ С 8, 11.1.2012 г., стр. 4); Известие на Комисията относно прилагането на членове 87 и 88 от Договора за ЕО по отношение на държавните помощи под формата на гаранции (ОВ С 155, 20.6.2008 г., стр. 10); Съобщение на Комисията — Рамка за държавна помощ за научни изследвания, развитие и иновации (ОВ С 198, 27.6.2014 г., стр. 1).

⁽¹²⁾ Решение на Съда от 14 ноември 2019 г., *Dilly's Wellnesshotel*, C-585/17, ECLI:EU:C:2019:969, точка 54.

⁽¹³⁾ Решение на Съда от 5 март 2019 г., *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, точка 88; Решение на Съда от 3 март 2020 г., *Vodafone Magyarorszag*, C-75/18, ECLI:EU:C:2020:139, точка 22; Решение на Съда от 21 ноември 2013 г., *Deutsche Lufthansa*, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:755, точка 29.

⁽¹⁴⁾ Решение на Съда от 5 октомври 2006 г., *Transalpine Ölleitung in Österreich*, C-368/04, ECLI:EU:C:2006:644, точка 38; Решение на Съда от 11 март 2010 г., *CELF et ministre de la Culture et de la Communication*, C-1/09, ECLI:EU:C:2010:136, точка 26; Решение на Съда от 11 ноември 2015 г., *Klausner Holz Niedersachsen*, C-505/14, ECLI:EU:C:2015:742, точка 21; Решение на Съда от 3 март 2020 г., *Vodafone Magyarorszag*, C-75/18, ECLI:EU:C:2020:139, точка 21.

1.2. Задължение за изчакване

- (11) Незабавната изпълнимост на член 108, параграф 3 от ДФЕС означава, че националните съдилища трябва да предприемат всички подходящи мерки в съответствие със своето национално законодателство, за да преодолеят последиците от нарушаването на тази разпоредба ⁽¹⁵⁾.
- (12) За да отговаря дадена мярка на изискването за изчакване съгласно член 108, параграф 3 от ДФЕС, трябва да са изпълнени две условия: първо, мярката трябва да квалифицира като нова помощ, което включва изменения на съществуваща помощ ⁽¹⁶⁾; и второ, мярката трябва да е обхваната от задължението за предварително отпращане на уведомление съгласно член 108, параграф 3 от ДФЕС.
- (13) Следователно, когато дадена мярка не представлява нова помощ, държавите членки могат да я приложат без предварително уведомление до Комисията. Освен това държавите членки могат да приведат в действие мерки за помощ, които отговарят на всички условия, за да се възползват от освобождаване от задължението за уведомяване.
- (14) С регламентите относно помощта *de minimis* ⁽¹⁷⁾ Комисията определи условията, съгласно които се смята, че помощта не засяга търговията между държавите членки и не нарушава или не заплашва да наруши конкуренцията ⁽¹⁸⁾.
- (15) Комисията също така прие регламенти за групово освобождаване — като например Общия регламент за групово освобождаване ⁽¹⁹⁾, с които се определят условията, съгласно които мерките за помощ трябва или могат да бъдат смятани за съвместими с вътрешния пазар съгласно член 107, параграфи 2 или 3 ⁽²⁰⁾. Ако дадена мярка за помощ отговаря на всички съответни условия, предвидени в тези регламенти, съответната държава членка е освободена от задължението си да уведоми Комисията за помощта.

⁽¹⁵⁾ Решение на Съда от 5 март 2019 г., *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, точки 88—89; Решение на Съда от 3 март 2020 г., *Vodafone Magyarország*, C-75/18, ECLI:EU:C:2020:139, точки 22—23.

⁽¹⁶⁾ Съгласно член 1, буква в) от Процедурния регламент „нова помощ“ се определя като „всяка помощ, т.е. схеми за помощ и индивидуална помощ, които не са съществуваща помощ, включително измененията на съществуваща помощ“. Тъй като тази разпоредба е с широко значение, тя може да включва не само самото изменение, но и помощта, за която е предвидено това изменение. Освен това съгласно член 1, буква б), точка ii) от Процедурния регламент „съществуваща помощ“ означава, наред с друго, „разрешена помощ, т.е. схеми за помощ и индивидуална помощ, които са били разрешени от Комисията или от Съвета“. Така помощ, за която има решение за разрешение, която след изменение нарушава условие, предвидено в това решение, за да гарантира съвместимостта на тази помощ с вътрешния пазар, не може вече да се ползва от решението, с което е разрешена, може да бъде нова помощ. Вж. Решение на Съда от 25 октомври 2017 г., *Комисия/Италия*, C-467/15 P, ECLI:EU:C:2017:799, точки 46 и 47. Вж. също раздел 4.2.2.2. от настоящото известие.

⁽¹⁷⁾ Регламент (ЕС) № 1407/2013 на Комисията от 18 декември 2013 г. относно прилагането на членове 107 и 108 от Договора за функционирането на Европейския съюз към помощта *de minimis* (ОВ L 352, 24.12.2013 г., стр. 1); Регламент (ЕС) № 360/2012 на Комисията от 25 април 2012 г. относно прилагането на членове 107 и 108 от Договора за функционирането на Европейския съюз към минималната помощ (*de minimis*) за предприятия, предоставящи услуги от общ икономически интерес (ОВ L 114, 26.4.2012 г., стр. 8); Регламент (ЕС) № 1408/2013 на Комисията от 18 декември 2013 г. относно прилагането на членове 107 и 108 от Договора за функционирането на Европейския съюз към помощта *de minimis* в селскостопанския сектор (ОВ L 352, 24.12.2013 г., стр. 9); Регламент (ЕС) № 717/2014 на Комисията от 27 юни 2014 г. относно прилагането на членове 107 и 108 от Договора за функционирането на Европейския съюз към помощта *de minimis* в сектора на рибарството и аквакултурите (ОВ L 190, 28.6.2014 г., стр. 45).

⁽¹⁸⁾ Тези регламенти са приети въз основа на упълномощаващия Регламент (ЕС) 2015/1588 на Съвета от 13 юли 2015 г. относно прилагането на членове 107 и 108 от Договора за функционирането на Европейския съюз към определени категории хоризонтална държавна помощ (ОВ L 248, 24.9.2015 г., стр. 1).

⁽¹⁹⁾ Регламент (ЕС) № 651/2014 на Комисията от 17 юни 2014 г. относно деклариране на някои категории помощи за съвместими с общия пазар в приложение на членове 107 и 108 от Договора (ОВ L 187, 26.6.2014 г., стр. 1).

⁽²⁰⁾ Съгласно член 109 от ДФЕС Съветът на Европейския съюз може да приема регламенти за прилагането на членове 107 и 108 и да определя категориите помощи, които са изключени от задължението за уведомяване. Както е предвидено в член 108, параграф 4 от ДФЕС, след това Комисията може да приема регламенти, свързани с категории държавни помощи, определени от Съвета, съгласно член 109 от ДФЕС.

- (16) Освен това в Решение 2012/21/ЕС на Комисията ⁽²¹⁾ по отношение на държавната помощ за услуги от общ икономически интерес като цяло и в Регламент (ЕО) № 1370/2007 на Европейския парламент и на Съвета ⁽²²⁾, който се отнася конкретно до обществените услуги за пътнически превоз с железопътен и автомобилен транспорт, се определят условията, при които компенсациите за задължения за извършване на обществени услуги се смятат за съвместими с вътрешния пазар съгласно член 106, параграф 2 и член 93 от ДФЕС. Също така в тези случаи съответните мерки не са предмет на задължението за изчакване.

2. ОБЩИ ПРИНЦИПИ НА ПРИЛАГАНЕТО НА ПРАВИЛАТА ЗА ДЪРЖАВНА ПОМОЩ

2.1. Принцип на лоялно сътрудничество

- (17) Член 4, параграф 3 от Договора за Европейския съюз ⁽²³⁾ (ДЕС) изисква от държавите членки да съдействат за изпълнението на задачите на Съюза. По силата на принципа на лоялно сътрудничество, залегнал в този член, Съюзът и държавите членки, действайки в рамките на своята компетентност, трябва да си съдействат при изпълнението на тези задачи.
- (18) Задължението за взаимопомощ, произтичащо от член 4, параграф 3 от ДЕС, е приложимо също така и към националните съдилища ⁽²⁴⁾. Това означава, че Комисията помага на националните съдилища, когато прилагат правото на Съюза ⁽²⁵⁾, и обратно, че националните съдилища помагат на Комисията в изпълнението на нейните задачи. Следователно националните съдилища трябва да предприемат всички необходими мерки, за да гарантират изпълнението на своите задължения съгласно правото на Съюза, и да се въздържат от вземането на решения, които могат да застрашат постигането на целите на ДЕС и ДФЕС (заедно „Договорите“) ⁽²⁶⁾.

2.2. Принципите на равностойност и на ефективност, приложени към националните производства

- (19) Съдът многократно е признал принципа на процесуална автономност по отношение на прилагането на правилата за държавна помощ ⁽²⁷⁾. Според този принцип при липсата на законодателство на Съюза по въпроса държавите членки са свободни да избират как да изпълнят задълженията си, произтичащи от Договорите, при условие че използваните от тях средства не засягат неблагоприятно обхвата и ефективността на правото на Съюза.
- (20) В съответствие със съдебната практика на съдилищата на Съюза, когато се прилага член 108, параграф 3 от ДФЕС, приложимото национално законодателство не трябва да бъде по-неблагоприятно от това, което урежда подобни вътрешни положения („принцип на равностойност“), и не трябва да бъде съставено така, че да прави практически невъзможно или прекомерно трудно упражняването на правата, предоставени от правния ред на Съюза („принцип на ефективност“) ⁽²⁸⁾. В раздели 2.2.1., 2.2.2. и 2.2.3. се обяснява взаимодействието между принципа на процесуална автономност, от една страна, и принципите на равностойност и ефективност, от друга страна, що се отнася до процесуалната легитимация, компетентността на националните съдилища и принципа на силата на пресъдено нещо ⁽²⁹⁾.

⁽²¹⁾ Решение на Комисията 2012/21/ЕС от 20 декември 2011 г. относно прилагането на член 106, параграф 2 от Договора за функционирането на Европейския съюз за държавната помощ под формата на компенсация за обществена услуга, предоставена на определени прещиприята, натоварени с извършването на услуги от общ икономически интерес (нотифицирано под номер C(2011) 9380) (ОВ L 7, 11.1.2012 г., стр. 3).

⁽²²⁾ Регламент (ЕО) № 1370/2007 на Европейския парламент и на Съвета от 23 октомври 2007 г. относно обществените услуги за пътнически превоз с железопътен и автомобилен транспорт (ОВ L 315, 3.12.2007 г., стр. 1).

⁽²³⁾ ОВ C 202, 7.6.2016 г., стр. 13.

⁽²⁴⁾ Решение на Съда от 22 октомври 2002 г., *Roquette Frères*, C-94/00, ECLI:EU:C:2002:603, точка 31.

⁽²⁵⁾ Решение на Съда от 11 юли 1996 г., *SFEI и други*, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, точка 50; Решение на Съда от 28 февруари 1991 г., *Delimitis/Henninger Bräu*, C-234/89, ECLI:EU:C:1991:91, точка 53.

⁽²⁶⁾ Решение на Съда от 11 септември 2014 г., *Комисия/Германия*, C-527/12, EU:C:2014:2193, точка 56; Решение на Съда от 21 ноември 2013 г., *Deutsche Lufthansa*, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:755, точка 41.

⁽²⁷⁾ Решение на Съда от 21 септември 1983 г., *Deutsche Milchkontor GmbH*, C-205/82, ECLI:EU:C:1983:233, точки 22—23; Решение на Съда от 13 юни 2002 г., *Нидерландия/Комисия*, C-382/99, ECLI:EU:C:2002:363, точка 90; Решение на Съда от 11 септември 2014 г., *Комисия/Германия*, C-527/12, ECLI:EU:C:2014:2193, точки 39—42; Решение на Съда от 23 януари 2019 г., *Fallimento Traghetti del Mediterraneo*, C-387/17, ECLI:EU:C:2019:51, точка 72; Решение на Съда от 11 ноември 2015 г., *Klausner Holz Niedersachsen*, C-505/14, ECLI:EU:C:2015:742, точки 40—41; Решение на Съда от 5 март 2019 г., *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, точка 135.

⁽²⁸⁾ Спазването на принципа на ефективност трябва да бъде разглеждано чрез анализ на конкретните елементи на тази разпоредба и нейната роля в съответното производство. Вж. в тази връзка Решение на Съда от 11 ноември 2015 г., *Klausner Holz Niedersachsen*, C-505/14, ECLI:EU:C:2015:742, точка 40; Решение на Съда от 5 март 2019 г., *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, точки 138—140.

⁽²⁹⁾ Съответствието на приложимите вътрешни процесуални правила с принципите на равностойност и ефективност обаче може да се отнася до всички други аспекти на националното законодателство, включително например равнището на разходите, свързани с частноправното изпълнение на правилата за държавната помощ пред националните съдилища.

2.2.1. Процесуална легитимация

- (21) В изпълнение на принципа на процесуална автономност държавите членки прилагат своите национални правила относно процесуалната легитимация към националните съдебни дела, свързани с държавната помощ, при условие че те спазват принципите на равностойност и ефективност.
- (22) Съгласно принципа на ефективност националните правила относно процесуалната легитимация и интереса от образуване на производство от страна на правните субекти не следва да застрашават правото им на ефективна съдебна защита на правата, които са им предоставени от правото на Съюз ⁽³⁰⁾.
- (23) Проучването относно прилагането показва, че националните съдилища се произнасят предимно по дела, заведени от конкуренти на получателите на помощ, които са пряко засегнати от нарушаването на конкуренцията вследствие на прилагането на неправомерната помощ ⁽³¹⁾.
- (24) При прилагането на националните правила относно процесуалната легитимация обаче националните съдилища трябва да се съобразят със задължението си да защитят интереса на страни, които имат достатъчен правен интерес от образуването на съдебно производство („трети страни“), независимо дали те са били пряко засегнати от нарушението на конкуренцията, произтичащо от неправомерното привеждане в действие на мярката за помощ.
- (25) Националните съдилища трябва да разгледат допълнителни елементи при оценката на процесуалната легитимация на трети страни в дела, свързани с предоставена държавна помощ чрез фискални мерки. Може да се счита, че данъкоплатците трети страни имат интерес от завеждането на дело за възстановяване на начислена сума в нарушение на задължението за изчакване само когато платеният от тях данък или налог е част от финансирането на неправомерната държавна помощ ⁽³²⁾. Тяхната процесуална легитимация не се основава на наличието на конкурентно взаимоотношение с бенефициера на помощта ⁽³³⁾.
- (26) Обратно, данъкоплатците трети страни не могат да се позовават на неправомерността на мярка за помощ, освобождаваща от данък определени предприятия или сектори, за да избегнат плащането на този данък или за да си го възстановят, освен ако данъчните приходи не са предназначени изключително за финансиране на неправомерната държавна помощ, както е посочено в точка (25). Такъв е също така случаят, в който те извършват дейност в конкуренция с получателите ⁽³⁴⁾. Такова решение би довело до засилване на отрицателното въздействие на държавната помощ върху конкуренцията, тъй като би увеличило броя на предприятията, които се възползват от данъчно освобождаване, представляващо неправомерна държавна помощ ⁽³⁵⁾.
- (27) На последно място, изискването националният съд да гарантира ефективна съдебна защита може да надхвърля стриктното прилагане на член 108, параграф 3 от ДФЕС. С оглед на член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз физическите лица и организациите, които не са процесуално легитимирани да поискат отмяната на решение за държавна помощ съгласно член 263 ДФЕС, следва да имат възможност да оспорят помощта или мерките за привеждане в действие на помощта пред националните юрисдикции, в резултат на което да бъде

⁽³⁰⁾ Решение на Съда от 13 януари 2005 г., *Streekgewest*, C-174/02, ECLI:EU:C:2005:10, точка 18.

⁽³¹⁾ Например в Румъния всяко лице, което е засегнато от неправомерна мярка за държавна помощ, има процесуална легитимация в съда. Вж. приложение 3: Доклади по държави относно „Final Study on the enforcement of State aid rules and decisions by national courts (COMP/2018/001)“ („Окончателно проучване относно прилагането на правилата за държавната помощ и решенията на националните съдилища“), Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург, 2019 г., стр. 404. Също така процесуалната легитимация в Латвия се основава пряко на член 108, параграф 3 от ДФЕС и съответно националните съдилища могат да се позовават на определението за „заинтересована страна“ в Процедурния регламент, за да определят дали едно лице има процесуална легитимация в едно дело. Вж. приложение 3: Доклади по държави относно „Final Study on the enforcement of State aid rules and decisions by national courts (COMP/2018/001)“ („Окончателно проучване относно прилагането на правилата за държавната помощ и решенията на националните съдилища“), Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург, 2019 г., стр. 300.

⁽³²⁾ Има се предвид например дела, в които неправомерната помощ е финансирана от налог, който се заплаща от ищеца. Положението обаче е различно, когато спорът не се отнася за искане за освобождаване от оспорвания данък, а за законосъобразността на правилата, свързани с този данък. Вж. в този смисъл Решение на Съда от 3 март 2020 г., *Vodafone Magyarorszag*, C-75/18, ECLI:EU:C:2020:139, точка 25 и Решение на Съда от 26 април 2018 г., *ANGED*, C-233/16, ECLI:EU:C:2018:280, точка 26.

⁽³³⁾ Решение на Съда от 13 януари 2005 г., *Streekgewest*, C-174/02, ECLI:EU:C:2005:10, точка 19.

⁽³⁴⁾ Решение на Съда от 10 ноември 2016 г., *DTS Distribuidora de Televisión Digital/Komnusia*, C-449/14 P, ECLI:EU:C:2016:848, точки 81—82; Решение на Съда от 21 декември 2016 г., *Komnusia/Aer Lingus*, C-164/15 P, ECLI:EU:C:2016:990, точка 121; Решение на Съда от 3 март 2020 г., *Vodafone Magyarorszag*, C-75/18, ECLI:EU:C:2020:139, точки 24—28.

⁽³⁵⁾ Решение на Съда от 15 юни 2006 г., *Air Liquide Industries Belgium*, C-393/04, ECLI:EU:C:2006:403, точка 45.

отправено преюдициално запитване на основание член 267 от ДФЕС до Съда относно тълкуването или валидността на решението на Комисията, с което се разрешава тази помощ⁽³⁶⁾. При това положение не само икономическите интереси, но и други интереси на частноправни субекти и организации могат да бъдат от значение за установяването на процесуалната им легитимация в производствата, свързани с националните мерки за привеждане в действие на помощта, в зависимост от разглежданите мерки и национални процедури⁽³⁷⁾.

2.2.2. Компетентност

- (28) Принципът на процесуална автономност означава, че по отношение на националната правна система всяка държава членка трябва да определи съдилищата с компетентност за производствата относно предоставянето на неправомерна помощ. Това означава също, че държавите членки определят подробните процедурни правила, които уреждат такива спорове, при условие че се спазват принципите на равностойност и ефективност⁽³⁸⁾.
- (29) Поради липсата на конкретни разпоредби в правото на Съюза структурата на съдебните системи се различава значително в отделните държави членки. Докато няколко държави членки са създали специализирани съдилища за въпроси, свързани с държавната помощ, други са предоставили изключителна компетентност на съдебните състави на съществуващите съдилища или са приели процедурни правила, поясняващи компетентността на съдилищата в дела, свързани с прилагането на законодателството от страна на частноправни субекти и от страна на публичните органи⁽³⁹⁾. В повечето държави членки гражданските и административните съдилища имат компетентност по отношение на прилагането на правилата за държавна помощ⁽⁴⁰⁾.

2.2.3. Принцип на силата на пресъдено нещо

- (30) Съгласно принципа на силата на пресъдено нещо съдебните решения, които са станали окончателни, не могат повече да бъдат оспорвани. Такъв е случаят, при който всички права на обжалване са били изчерпани или когато предвидените срокове за упражняване на тези права са изтекли. Целта на принципа на силата на пресъдено нещо е да се гарантират стабилността на правото и правните отношения, както и доброто правораздаване, и той е залегнал както в правовия ред на Съюза, така и в националните правни системи⁽⁴¹⁾. В съответствие със съдебната практика при липсата на правна уредба на Съюза в тази област редът и условията за прилагане на принципа за силата на пресъдено нещо се определят във вътрешния правен ред на държавите членки по силата на принципа за процесуалната автономия на последните. Тези процесуални правила обаче трябва да бъдат в съответствие с принципите на равностойност и ефективност⁽⁴²⁾.

⁽³⁶⁾ Вж. в този смисъл Определение на Съда от 10 октомври 2017 г., *Greenpeace energy/Комисия*, C-640/16 P, ECLI:EU:C:2017:752, точки 61—63.

⁽³⁷⁾ Такъв може да бъде случаят например с опазването на околната среда. Вж. в този смисъл Решение на Съда от 22 септември 2020 г., *Австрия/Комисия*, C-594/18, ECLI:EU:C:2020:742, точка 100, по отношение на помощ в ярения сектор, одобрена съгласно член 107, параграф 3, буква в) от ДФЕС. Вж. също точки 38—42 от Известието на Комисията относно достъпа до правосъдие по въпросите на околната среда (ОВ С 275, 18.8.2017 г., стр. 1) по отношение на признаването на процесуалната легитимация на екологичните организации, които насърчават опазването на околната среда в контекста на Орхуската конвенция за достъпа до информация, участието на обществеността в процеса на вземането на решения и достъпа до правосъдие по въпроси на околната среда.

⁽³⁸⁾ Решение на Съда от 23 януари 2019 г., *Fallimento Traghetti del Mediterraneo*, C-387/17, ECLI:EU:C:2019:51, точка 72.

⁽³⁹⁾ Например Ирландия е предоставила изключителна компетентност на отделението за конкуренция на Висшия съд да разглежда спорове по правото в областта на конкуренцията, включително по дела, свързани с държавна помощ. Също така в Италия от 19 януари 2013 г. на административните съдилища на държавата е предоставена изключителна компетентност да разглеждат дела относно прилагането на правилата за държавна помощ от страна на частноправни субекти и от страна на публичните органи. Гражданските съдилища са запазили компетентността си относно някои видове производства и искове. Вж. приложение 3: Доклади по държави относно „Final Study on the enforcement of State aid rules and decisions by national courts (COMP/2018/001)“ („Окончателно проучване относно прилагането на правилата за държавната помощ и решенията на националните съдилища“), Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург, 2019 г., стр. 253 и 263—264. Вж. също „Final Study on the enforcement of State aid rules and decisions by national courts (COMP/2018/001)“ („Окончателно проучване относно прилагането на правилата за държавната помощ и решенията на националните съдилища“), стр. 103—104.

⁽⁴⁰⁾ По-специално в повечето държави членки административните съдилища са компетентни, когато ищещът оспорва акт на публичния орган, като например заповедта за изпълнение на възстановяването или предоставянето на помощта, докато гражданските съдилища са компетентни по въпроси, свързани с възстановяването на държавна помощ в контекста на производство по несъстоятелност или за присъждане на обезщетение за вреди. Вж. „Final Study on the enforcement of State aid rules and decisions by national courts (COMP/2018/001)“ („Окончателно проучване относно прилагането на правилата за държавната помощ и решенията на националните съдилища“), Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург, 2019 г., стр. 64.

⁽⁴¹⁾ Решение на Съда от 11 ноември 2015 г., *Klausner Holz Niedersachsen*, C-505/14, ECLI:EU:C:2015:742, точка 38.

⁽⁴²⁾ Решение на Съда от 3 септември 2009 г., *Fallimento Olimpiclub*, C-2/08, EU:C:2009:506, точка 24. Решение на Съда от 10 юли 2014 г., *Impresa Pizzarotti*, C-213/13, EU:C:2014:2067, точка 54; Решение на Съда от 4 май 2020 г., *Telecom Italia*, C-34/19; ECLI:EU:C:2020:148, точка 58.

- (31) Съгласно принципа на предимство на правото на Съюза ⁽⁴³⁾ националните съдилища са длъжни да гарантират пълното действие на разпоредбите на правото на Съюза, което при необходимост включва по собствена инициатива да оставят без приложение всяка разпоредба от националното законодателство, която противоречи на въпросните разпоредби. Това важи също така за националните правила, в които е залегнал принципът на силата на пресъдено нещо ⁽⁴⁴⁾.
- (32) Съдебната практика на съдилищата на Съюза е ограничила действието на принципа на силата на пресъдено нещо в областта на държавната помощ. Принципът на предимство на правото на Съюза не позволява прилагането на принципа на силата на пресъдено нещо да ограничи изключителната компетентност, предоставена на Комисията от ДФЕС, да оценява съвместимостта на държавната помощ ⁽⁴⁵⁾. Освен това обстоятелството, че национален съд е отхвърлил наличието на държавна помощ във връзка с дадена мярка, не може да попречи на Комисията да установи на по-късен етап, че въпросната мярка представлява неправомерна и несъвместима държавна помощ ⁽⁴⁶⁾. Това е валидно дори в случай на решение, постановено от национален съд, който се е произнесъл на последна инстанция ⁽⁴⁷⁾. То важи и когато националните правила относно силата на пресъдено нещо обхващат правни основания, които е могло да бъдат посочени, но не са били посочени в съдебно производство ⁽⁴⁸⁾.

3. РОЛЯ НА КОМИСИЯТА

- (33) Целта на системата за предварителен контрол, предвидена в член 108, параграф 3 от ДФЕС, е да се гарантира, че единствено съвместима помощ може да бъде приведена в действие ⁽⁴⁹⁾. За постигането на тази цел приваждането в действие на планираната помощ, която не е обхваната от групово освобождаване, следва да се отсрочи до приемането на решение от Комисията за нейната съвместимост с вътрешния пазар ⁽⁵⁰⁾.

3.1. Изключителна компетентност на Комисията

- (34) Комисията обикновено упражнява своята компетентност да оценява съвместимостта на дадена мярка за помощ с вътрешния пазар в две стъпки. Първо, Комисията оценява дали мярката отговаря на критериите за държавна помощ съгласно член 107, параграф 1 от ДФЕС ⁽⁵¹⁾; второ, тя разглежда дали мярката е съвместима с вътрешния пазар. Първата стъпка, която включва оценката за наличието на помощ, е компетентност, която се упражнява както от Комисията, така и от националните съдилища, тъй като на последните може да се наложи да установят дали дадена мярка е предмет на задължението за изчакване ⁽⁵²⁾ (вж. раздели 4.2.1 и 4.2.2). Втората стъпка, която включва оценка на съвместимостта, попада в рамките на изключителната отговорност на Комисията. Оценката на съвместимостта трябва да бъде включена в решение ⁽⁵³⁾, което подлежи на контрол от съдилищата на Съюза ⁽⁵⁴⁾.

⁽⁴³⁾ Решение на Съда от 5 февруари 1963 г., *Van Gend en Loos/Administratie der Belastingen*, C-26/62, ECLI:EU:C:1963:1; Решение на Съда от 15 юли 1964 г., *Costa/E.N.E.L.*, C-6/64, ECLI:EU:C:1964:66; Решение на Съда от 9 март 1978 г., *Amministrazione delle finanze dello Stato/Simmenthal*, C-106/77, ECLI:EU:C:1978:49.

⁽⁴⁴⁾ Решение на Съда от 18 юли 2007 г., *Lucchini*, C-119/05, ECLI:EU:C:2007:434, точки 60—61.

⁽⁴⁵⁾ Решение на Съда от 18 юли 2007 г., *Lucchini*, C-119/05, ECLI:EU:C:2007:434, точки 61—63; Решение на Съда от 11 ноември 2015 г., *Klausner Holz Niedersachsen*, C-505/14, ECLI:EU:C:2015:742, точка 44; Решение на Съда от 4 март 2020 г., *Buonotourist/Комисия*, C-586/18 P, ECLI:EU:C:2020:152, точки 92—96; Решение на Съда от 4 март 2020 г., *CSTP Azienda della Mobilità/Комисия*, C-587/18 P, ECLI:EU:C:2020:150, точки 92—96; Решение на Съда от 3 септември 2009 г., *Fallimento Olimpiclub*, C-2/08, EU:C:2009:506, точки 22—25.

⁽⁴⁶⁾ „Национална разпоредба, която пречи на националния съд да приложи всички правни последици от нарушението на член 108, параграф 3, трето изречение ДФЕС поради наличието на ползващо се със сила на пресъдено нещо национално съдебно решение, постановено във връзка с правен спор, който няма същия предмет и не се отнася до характера на държавна помощ на разглежданите договори, следва да се разглежда като несъвместима с принципа на ефективността“, Решение на Съда от 11 ноември 2015 г., *Klausner Holz Niedersachsen*, C-505/14, ECLI:EU:C:2015:742, точка 45.

⁽⁴⁷⁾ Решение на Съда от 4 март 2020 г., *Buonotourist/Комисия*, C-586/18 P, ECLI:EU:C:2020:152, точки 92—96.

⁽⁴⁸⁾ Решение на Съда от 11 ноември 2015 г., *Klausner Holz Niedersachsen*, C-505/14, ECLI:EU:C:2015:742, точки 30 и 42—43.

⁽⁴⁹⁾ Решение на Съда от 3 март 2020 г., *Vodafone Magyarorszag*, C-75/18, ECLI:EU:C:2020:139, точка 19.

⁽⁵⁰⁾ Решение на Съда от 21 ноември 2013 г., *Deutsche Lufthansa*, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:755, точки 25—26; Решение на Съда от 18 май 2017 г., *Fondul Proprietatea*, C-150/16, ECLI:EU:C:2017:388, точка 40; Решение на Съда от 5 март 2019 г., *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, точка 84.

⁽⁵¹⁾ Известие на Комисията относно понятието за държавна помощ, посочено в член 107, параграф 1 от Договора за функционирането на Европейския съюз (ОВ С 262, 19.7.2016 г., стр. 1).

⁽⁵²⁾ Решение на Съда от 4 март 2020 г., *Buonotourist/Комисия*, C-586/18 P, ECLI:EU:C:2020:152, точка 90.

⁽⁵³⁾ Вж. член 4 и член 9 от Процедурния регламент.

⁽⁵⁴⁾ Решение на Съда от 19 юли 2016 г., *Kotnik и др.*, C-526/14, ECLI:EU:C:2016:570, точка 37.

- (35) Комисията може да достигне до заключение относно съвместимостта на дадена мярка с вътрешния пазар след предварителна проверка (когато няма съмнения относно съвместимостта на мярката с вътрешния пазар)⁽⁵⁵⁾ или след официална процедура по разследване (когато в контекста на предварителната оценка е имала съмнения относно съвместимостта на мярката с вътрешния пазар)⁽⁵⁶⁾. Когато открива официална процедура по разследване, Комисията приема решение, в което представя своята предварителна оценка относно характера на помощ на мярката и съмненията си относно съвместимостта на мярката с вътрешния пазар („решение за откриване на процедурата“)⁽⁵⁷⁾.
- (36) Изключителното правомощие на Комисията да оценява съвместимостта на държавната помощ може да ограничи националните съдилища при упражняването на тяхната компетентност да прилагат член 107, параграф 1 и член 108, параграф 3 от ДФЕС (вж. раздел 4.1)⁽⁵⁸⁾. Това важи за решенията за откриване на процедурата, които пораждаат определени правни последици за производствата пред националните съдилища в очакване на оценката дали мярката е съвместима (вж. раздел 4.1.3).
- (37) Предходните окончателните решения на Комисията са задължителни за националните съдилища, като тези съдилища трябва да следват оценката на Комисията относно наличието на помощ⁽⁵⁹⁾. Обратно, ако национален съд се произнесе преди решение на Комисията, дори това произнасяне да има силата на пресъдено нещо, то не може да попречи на Комисията да упражни в определен момент изключителната компетентност, предоставена ѝ от ДФЕС (вж. раздел 2.2.3)⁽⁶⁰⁾.

3.2. Правомощия на Комисията за прилагане на правилата за държавна помощ

- (38) Като общо правило, за да наложи корективни мерки вследствие нарушаване на правилата за държавна помощ, когато стигне до заключението, че разглежданата мярка представлява несъвместима държавна помощ, Комисията трябва да приеме окончателно решение, с което се приключва официалната процедура по разследване и се разпорежда тази помощ да бъде възстановена („решение за възстановяване“)⁽⁶¹⁾.
- (39) Като е приела процедурни правила в областта на държавната помощ, Комисията е кодифицирала своите правоприлагащи правомощия⁽⁶²⁾. Съгласно член 16 от Процедурния регламент Комисията трябва да разпорежда неправомерната и несъвместима помощ да бъде възстановена, като за целта приема решение. Когато със свое решение тя установи, че мярка за помощ е неправомерна и несъвместима с вътрешния пазар, Комисията не разполага с право на собствена преценка и трябва да разпорежда възстановяването на помощта⁽⁶³⁾, освен ако това няма да противоречи на общ принцип на правото на Съюза⁽⁶⁴⁾. Освен това правомощията на Комисията да разпорежда възстановяване на помощта са предмет на давностен срок от десет години, считано от деня, в който неправомерната помощ е предоставена на получателя⁽⁶⁵⁾.

⁽⁵⁵⁾ Решение да не се повдига възражения, Процедурен регламент, член 4, параграф 3.

⁽⁵⁶⁾ Вж. понятията „положително решение“ и „отрицателно решение“ съответно в член 9, параграфи 3 и 5 от Процедурния регламент.

⁽⁵⁷⁾ Вж. член 4, параграфи 3 и 4 от Процедурния регламент.

⁽⁵⁸⁾ Вж. Решение на Съда от 4 март 2020 г., *Viunotourist/Комисия*, C-586/18 P, ECLI:EU:C:2020:152, точки 93—94, които гласят, че „упражняването на подобна компетентност обаче предполага Комисията да може да проверява съгласно член 108 ДФЕС дали дадена мярка представлява държавна помощ, за която е трябвало да бъде уведомена съгласно параграф 3 от този член, когато органите на държава членка са счели, че тази мярка не отговаря на условията по член 107, параграф 1 ДФЕС, включително когато тези органи са се съобразили в това отношение с преценката на национална юрисдикция. Този извод не може да бъде опроверган от факта, че тази юрисдикция е постановила решение, придобило сила на пресъдено нещо. Всъщност следва да се подчертае, че правилото за изключителната компетентност на Комисията се налага във вътрешния правен ред вследствие на принципа за предимство на правото на Съюза“.

⁽⁵⁹⁾ Решение на Съда от 15 септември 2016 г., *PGE*, C-574/14, ECLI:EU:C:2016:686, точки 33 и 36—37.

⁽⁶⁰⁾ Решение на Съда от 4 март 2020 г., *Viunotourist/Комисия*, C-586/18 P, ECLI:EU:C:2020:152, точки 92—96; Решение на Съда от 4 март 2020 г., *CSTP Azienda della Mobilità/Комисия*, C-587/18 P, ECLI:EU:C:2020:150, точки 92—96.

⁽⁶¹⁾ Решение на Съда от 14 февруари 1990 г., *Франция/Комисия* („*Boussac*“), C-301/87, ECLI:EU:C:1990:67, точки 9—22. Това не изключва възможността в специфичните случаи, предвидени в член 13, параграф 2 от Процедурния регламент, Комисията да издаде разпореждане за възстановяване преди да е приключила оценката на съвместимостта.

⁽⁶²⁾ Решение на Съда от 23 януари 2019 г., *Fallimento Traghetti del Mediterraneo*, C-387/17, ECLI:EU:C:2019:51, точка 66; Решение на Съда от 5 март 2019 г., *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, точка 110. И в двата случая Съдът се позовава на Процедурния регламент, който, доколкото съдържа правила от процесуално естество, приложими към всички висящи пред Комисията административни производства в областта на държавната помощ, кодифицира и укрепва практиката на Комисията да извършва преглед на държавната помощ.

⁽⁶³⁾ Решение на Съда от 7 май 2002 г., *Италия/Комисия*, C-310/99, ECLI:EU:C:2002:143, точка 99.

⁽⁶⁴⁾ Вж. член 16, параграф 1 от Процедурния регламент.

⁽⁶⁵⁾ Вж. член 17, параграф 1 от Процедурния регламент.

- (40) Съгласно член 13 от Процедурния регламент в някои случаи Комисията би могла по своя собствена преценка да приеме временни мерки, докато завърши оценката на съвместимостта. По-специално Комисията може да издаде разпоредения за спиране или възстановяване, при условие че са изпълнени редица условия ⁽⁶⁶⁾. Тези мерки са предназначени да ограничат щетата, свързана с осъществяването на помощта в нарушение на задълженията за уведомяване и изчакване ⁽⁶⁷⁾.

4. РОЛЯ НА НАЦИОНАЛНИТЕ СЪДИЛИЩА

- (41) Докато Комисията трябва да разгледа съвместимостта на мерките за помощ с вътрешния пазар, дори когато е установила изпълнение в нарушение на член 108, параграф 3 от ДФЕС, основната роля на националните съдилища е да защитават правата на правните субекти, засегнати от такова нарушение ⁽⁶⁸⁾.
- (42) Националните съдилища са отговорни за осигуряването на ефективна правна защита на трети страни ⁽⁶⁹⁾. Техният принос към системата за контрол на държавната помощ е особено необходим в случаите на предоставена неправомерна помощ при липса на окончателно решение на Комисията по същата мярка или до приемането на такова решение, както и в случаите, в които евентуално съвместима помощ е предоставена в нарушение на задължението за изчакване ⁽⁷⁰⁾.

4.1. Граници на компетентността на националните съдилища при прилагането на правилата за държавна помощ

- (43) Националните съдилища имат правомощието да тълкуват и да прилагат член 107, параграф 1 и член 108, параграф 3 от ДФЕС. По-специално при липсата на решение на Комисията относно същата мярка ⁽⁷¹⁾ националните съдилища са обвързани само от обективното понятие за държавна помощ при упражняването на своята компетентност по отношение на оценката за наличието на държавна помощ ⁽⁷²⁾.
- (44) Комисията извършва също така оценка за наличието на държавна помощ, която обикновено е първата стъпка преди оценката за нейната съвместимост. Следователно всяко производство пред Комисията, преди или след производствата пред националните съдилища, би могло да ги засегне ⁽⁷³⁾, както е изяснено в раздели 4.1.1—4.1.3.

⁽⁶⁶⁾ Решение на Съда от 14 февруари 1990 г., *Франция/Комисия*, C-301/87, ECLI:EU:C:1990:67, точки 19—20; Решение на Съда от 21 март 1991 г., *Италия/Комисия*, C-303/88, ECLI:EU:C:1991:136, точка 46. Съгласно член 14 от Процедурния регламент, ако държавата членка не се съобрази с разпоредение за преустановяване или с разпоредение за възстановяване, Комисията има право, докато проверява въпроса по същество, да отправи въпроса директно до Съда и да поиска декларация за това, че несъобразяването представлява нарушение на ДФЕС.

⁽⁶⁷⁾ Вж. член 13, параграфи 1 и 2 от Процедурния регламент.

⁽⁶⁸⁾ Решение на Съда от 12 февруари 2008 г., *SELF et ministre de la Culture et de la Communication*, C-199/06, ECLI:EU:C:2008:79, точка 38; Решение на Съда от 21 ноември 1991 г., *Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires* и др./*Франция*, C-354/90, ECLI:EU:C:1991:440, точки 11—12.

⁽⁶⁹⁾ Решение на Съда от 11 декември 1973 г., *Lorenz GmbH/Bundesrepublik Deutschland* и др., C-120/73, ECLI:EU:C:1973:152, точка 8; Решение на Съда от 21 ноември 1991 г., *Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires* и др./*Франция*, C-354/90, ECLI:EU:C:1991:440, точка 11; Решение на Съда от 11 юли 1996 г., *SFEI* и др., C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, точка 39.

⁽⁷⁰⁾ За ролята на националните съдилища при прилагането на законодателството относно държавната помощ вж. Известието относно събирането на държавна помощ (ОВ С 247, 23.7.2019 г., стр. 1).

⁽⁷¹⁾ Вж. също Решение на Общия съд от 20 юни 2019 г., *A&O hostel and hotel Berlin/Комисия*, T-578/17, ECLI:EU:T:2019:437, точка 72.

⁽⁷²⁾ Вж. в този смисъл Решение на Съда от 22 март 1977 г., *Steineke e Weinlig*, 78/76, ECLI:EU:C:1977:52, точка 14.

⁽⁷³⁾ Решение на Съда от 4 март 2020 г., *CSTP Azienda della Mobilità/Комисия*, C-587/18 P, ECLI:EU:C:2020:150, точки 92—93; Решение на Съда от 4 март 2020 г., *Buonotourist/Комисия*, C-586/18 P, ECLI:EU:C:2020:152, точка 96.

4.1.1. След решение на Комисията

- (45) Националните съдилища трябва да се въздържат от постановяване на решения, които са в противоречие с решение на Комисията ⁽⁷⁴⁾, и следователно трябва да се придържат към оценката на Комисията относно наличието на държавна помощ. Националните съдилища освен това нямат компетентност да обявят решения на Комисията за недействителни ⁽⁷⁵⁾. Единствено съдилищата на Съюза имат тази компетентност съгласно член 263 от ДФЕС ⁽⁷⁶⁾.
- (46) Ако национален съд има съмнения относно тълкуването или действителността на решение на Комисията, той може да поиска изясняване от Комисията (вж. раздел 5.1) или, в зависимост от обстоятелствата, може или трябва ⁽⁷⁷⁾ да отнесе въпроса към Съда за преюдициално заключение съгласно член 267 от ДФЕС ⁽⁷⁸⁾.

4.1.1.1. След решение на Комисията за обявяване на помощта за несъвместима

- (47) Окончателното решение на Комисията за признаване на съвместимостта на неправомерна помощ след нейното предоставяне няма действие за узаконяване *ex post facto* на мерките за привеждане в действие на помощта, които са били приети в нарушение на задължението за изчакване, предвидено в ДФЕС ⁽⁷⁹⁾.
- (48) В този контекст националните съдилища трябва да гарантират на правните субекти, че ще бъдат приложени всички последици ⁽⁸⁰⁾ от нарушаването на задължението за изчакване, включително чрез разпореждане за възстановяването на лихвата за периода на неправомерността в съответствие с тяхното национално законодателство ⁽⁸¹⁾.

⁽⁷⁴⁾ Решение на Съда от 21 ноември 2013 г., *Deutsche Lufthansa*, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:755, точка 41.

⁽⁷⁵⁾ Решение на Съда от 22 октомври 1987 г., *Foto-Frost/Hauptzollamt Lübeck-Ost*, C-314/85, ECLI:EU:C:1987:452, точка 20.

⁽⁷⁶⁾ Решение на Съда от 21 февруари 1991 г., *Zuckerfabrik Süderdithmarschen u. Zuckerfabrik Soest/Hauptzollamt Itzehoe u. Hauptzollamt Paderborn*, C-143/88 и C-92/89, ECLI:EU:C:1991:65, точка 23; Решение на Съда от 9 ноември 1995 г., *Atlanta Fruchthandelsgesellschaft u. др. (I)/Bundesamt für Ernährung und Forstwirtschaft*, C-465/93, ECLI:EU:C:1995:369, точка 51; Решение на Съда от 18 юли 2007 г., *Lucchini*, C-119/05, ECLI:EU:C:2007:434, точка 53.

⁽⁷⁷⁾ Въз основа на член 267 от ДФЕС национален съд, чието решение не е предмет на последваща съдебна проверка, е длъжен да отправи искане за преюдициално заключение до Съда при определени обстоятелства. Когато тълкуването на правото на Съюза може да бъде изведено по недвусмислен начин от съществуващата съдебна практика или когато не оставя възможност за основателно съмнение, съдилище, срещу чието решение няма средство за правна защита съгласно националното законодателство, не е задължено да отправя към Съда искане за преюдициално заключение по делото, въпреки че може да го направи. Вж. Решение на Съда от 6 октомври 1982 г., *CILFIT/Ministero della Sanità*, C-283/81, ECLI:EU:C:1982:335, точки 14—20; Решение на Съда от 11 септември 2008 г., *Unión General de Trabajadores de la Rioja*, C-428/06—C-434/06, ECLI:EU:C:2008:488, точки 42 и 43; Решение на Съда от 28 юли 2016 г., *Association France Nature Environnement*, C-379/15, ECLI:EU:C:2016:603, точки 47—50; Решение на Съда от 15 септември 2016 г., *PGE*, C-574/14, ECLI:EU:C:2016:686, точка 40; Решение на Съда от 4 октомври 2018 г., *Комисия/Франция (Advance Payment)*, C-416/17, ECLI:EU:C:2018:811, точка 108 и сл.

⁽⁷⁸⁾ Решение на Съда от 11 юли 1996 г., *SFEI u. др.*, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, точки 50—51; Решение на Съда от 21 ноември 2013 г., *Deutsche Lufthansa*, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:755, точка 44.

⁽⁷⁹⁾ Решение на Съда от 12 февруари 2008 г., *CELF et ministre de la Culture et de la Communication*, C-199/06, ECLI:EU:C:2008:79, точка 40; Решение на Съда от 19 март 2015 г., *OTP Bank*, C-672/13, ECLI:EU:C:2015:185, точка 76; Решение на Съда от 23 януари 2019 г., *Fallimento Traghetti del Mediterraneo*, C-387/17, ECLI:EU:C:2019:51, точка 59.

⁽⁸⁰⁾ Решение на Съда от 21 ноември 2013 г., *Deutsche Lufthansa*, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:755, точка 30; Решение на Съда от 5 март 2019 г., *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, точка 89; Решение на Съда от 3 март 2020 г., *Vodafone Magyarország*, C-75/18, ECLI:EU:C:2020:139, точка 23; Решение на Съда от 13 декември 2018 г., *Rittinger u. др.*, C-492/17, ECLI:EU:C:2018:1019, точка 42.

⁽⁸¹⁾ Решение на Съда от 12 февруари 2008 г., *CELF et ministre de la Culture et de la Communication*, C-199/06, ECLI:EU:C:2008:79, точки 52—55. В рамките на националното си право националният съд може, по целесъобразност, да разпореди освен това и възстановяването на неправомерната помощ, без това да засяга правото на държавата членка да я приведе отново в действие на по-късен етап. На него може също да му се наложи да уважи искания за обезщетения за вреди, причинени поради неправомерния характер на помощта (пак там, точка 53).

- (49) От това следва, че когато трета страна иска от национален съд отстраняването на предимства, свързани с преждевременното привеждане в действие на помощта, съдът следва да уважи жалбата ѝ дори ако Комисията вече е обявила въпросната помощ за съвместима. Всяко друго тълкуване би довело до това да се позволи на държавите членки да не спазват разпоредбите на ДФЕС, което ще ги лиши от тяхната ефективност ⁽⁸²⁾.

4.1.1.2. След решение на Комисията за откриване на процедурата

- (50) Положението е различно, когато Комисията в съответствие с член 108, параграф 2 от ДФЕС просто е започнала процедура по разследване на мярка за помощ, отнесена към национален съд. В решението за откриване на процедурата Комисията обикновено изразява съмнения дали дадена мярка за помощ е съвместима с вътрешния пазар. Макар и тези съмнения като цяло да са свързани със съвместимостта на помощта, оценката за наличието на помощ е предварителна по своя характер и се основава на първоначалното разглеждане на съответната мярка ⁽⁸³⁾.
- (51) В съответствие с член 4, параграф 3 от ДЕС националните съдилища трябва да се съобразяват с правното положение, което произтича от неприключилите пред Комисията процедури, дори ако то е временно.
- (52) Това означава, че докато процедурата по разследването продължава, националните съдилища трябва да определят правните последици, до които води самото решение за откриване на процедурата. След решение за откриване на процедура национален съд не може да приеме, че тази мярка не представлява помощ по смисъла на член 107, параграф 1 от ДФЕС, тъй като в противен случай ефективността на член 108, параграф 3 от ДФЕС ще бъде нарушена ⁽⁸⁴⁾.
- (53) За целта националните съдилища носят отговорност да разпоредят всички подходящи мерки за отстраняване на потенциалното нарушение на задължението за изчакване. Националните съдилища може да решат да спрат прилагането на съответната мярка и да разпоредят възстановяването на вече извършени плащания. Те може също така да решат да разпоредят временни мерки, за да защитят както интересите на засегнатите страни, така и ефективността на решението на Комисията за откриване на процедурата ⁽⁸⁵⁾.
- (54) Освен това националните съдилища не могат просто да спрат своето производство, докато Комисията приеме окончателно решение ⁽⁸⁶⁾, тъй като това би означавало да се запази предимството на пазара въпреки потенциалното нарушение на задължението за изчакване.
- (55) Същите ограничения могат да се прилагат за националните съдилища, когато окончателно решение на Комисията ⁽⁸⁷⁾ бъде отменено от съдилищата на Съюза със съдебно решение, което може да бъде обжалвано, или с окончателно решение, тъй като Комисията не е длъжна да започне отново процедурата от самото начало, а може да я възобнови от момента, в който е възникнала незаконосъобразността ⁽⁸⁸⁾. Следователно решението за откриване на процедурата може да остане в сила, докато Комисията приеме ново окончателно решение. Поради това при тези обстоятелства националните съдилища са длъжни да гарантират спазването на задължението за изчакване, произтичащо от откриването на официалната процедура, например като предотвратят изплащането обратно на възстановената помощ.

⁽⁸²⁾ Вж. в този смисъл Решение на Съда от 19 декември 2019 г., *Arriva Italia u др.*, C-385/18, ECLI:EU:C:2019:1121, точка 85.

⁽⁸³⁾ Решение на Съда от 21 ноември 2013 г., *Deutsche Lufthansa*, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:755, точки 37—40.

⁽⁸⁴⁾ Решение на Съда от 21 ноември 2013 г., *Deutsche Lufthansa*, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:755, точка 38.

⁽⁸⁵⁾ Решение на Съда от 21 ноември 2013 г., *Deutsche Lufthansa*, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:755, точки 41—43.

⁽⁸⁶⁾ Решение на Съда от 11 март 2010 г., *CELF et ministre de la Culture et de la Communication*, C-1/09, ECLI:EU:C:2010:136, точки 31 и сл.; Определение на Съда от 4 април 2014 г., *Flughafen Lübeck*, C-27/13, ECLI:EU:C:2014:240, точка 30.

⁽⁸⁷⁾ Т.е. решение за закриване на официалното разследване въз основа на член 9 от Процедурния регламент.

⁽⁸⁸⁾ Вж. в този смисъл Решение на Съда от 12 ноември 1998 г., *Испания/Комисия*, C-415/96, EU:C:1998:533, точка 31; Решение на Съда от 3 октомври 2000 г., *Industrie des poudres sphériques/Свет*, C-458/98 P, EU:C:2000:531, точка 82; Решение на Съда от 9 юли 2008 г., *Alitalia/Комисия*, T-301/01, EU:T:2008:262, точки 99 и 142.

4.2. Компетентност на националните съдилища

- (56) Както се посочва в точки 11—13, националните съдилища трябва да установят дали държавната помощ е била предоставена в съответствие с член 108, параграф 3 от ДФЕС в границите, определени от изключителната компетентност на Комисията за оценка на съвместимостта на помощта, и в съответствие с предишно решение на Комисията относно същата мярка.
- (57) Националните съдилища извършват своята оценка в два етапа: първо, те оценяват естеството на мярката, за да установят дали тя отговаря на критериите за държавна помощ съгласно член 107, параграф 1 от ДФЕС; второ, ако националните съдилища констатираат, че мярката представлява държавна помощ, те следва да заключат дали мярката е предмет на задължението за изчакване. Когато националните съдилища констатираат нарушение на задължението за изчакване, те трябва да приемат подходящи средства за защита на правата на правните субекти, засегнати от това нарушение.

4.2.1. Оценка за наличието на помощ

- (58) Съдилищата на Съюза са потвърдили, че както Комисията, така и националните съдилища са компетентни да тълкуват понятието за държавна помощ ⁽⁸⁹⁾.
- (59) За да се установи наличието на държавна помощ, често трябва да се оцени поредица от сложни въпроси (вж. параграф 14). В своето Известие относно понятието за държавна помощ, посочено в член 107, параграф 1 от ДФЕС ⁽⁹⁰⁾, Комисията издаде подробни насоки, които могат да подпомогнат националните съдилища.
- (60) Когато възникнат съмнения относно наличието на елементи на държавна помощ, националните съдилища могат да се обърнат към Комисията с искане да изрази своето становище (вж. раздел 5.1.1.2). Националните съдилища също така имат възможността или задължението да отнесат въпроса пред Съда за преюдициално заключение съгласно член 267 от ДФЕС.

4.2.2. Оценка дали има нарушение на задължението за изчакване

- (61) В контекста на оценката дали дадена мярка за помощ подлежи на задължението за изчакване националните съдилища трябва да разгледат дали мярката попада в едно от изключенията от задължението за уведомяване (вж. раздел 1.2). По-специално националните съдилища оценяват дали съответната мярка отговаря на критериите, предвидени в регламент за групово освобождаване, или представлява съществуваща помощ.
- (62) Ако дадена мярка за помощ отговаря на всички изисквания, предвидени в регламент за групово освобождаване, тя е освободена от задължението за предварително уведомление до Комисията и се счита за съвместима с вътрешния пазар.
- (63) Съществуващите помощи не са обхванати от задължението на държавите членки да отправят уведомление съгласно член 108, параграф 3 от ДФЕС, а подлежат на различна система за контрол от страна на Комисията съгласно член 108, параграф 1 от ДФЕС. Измененията на съществуваща помощ по смисъла на член 1, буква в) от Процедурния регламент обаче не попадат в обхвата на понятието за съществуваща помощ.

4.2.2.1. Прилагане на условията на регламентите за групово освобождаване

- (64) Държавите членки могат да разчитат на изключването на мярка от изискването за уведомяване, ако тя отговаря на общите и специалните условия, предвидени в регламентите за групово освобождаване. Ако обаче държава членка прилага мярка за помощ, която не отговаря на всички условия на приложимото групово освобождаване без предварително уведомление до Комисията, прилагането на тази помощ е неправомерно.

⁽⁸⁹⁾ Решение на Съда от 22 март 1977 г., *Steinike & Weinlig*, C-78/76, ECLI:EU:C:1977:52, точка 14; Решение на Съда от 11 юли 1996 г., *SFEI и др.*, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, точка 49; Решение на Съда от 21 ноември 1991 г., *Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires и др./Франция*, C-354/90, ECLI:EU:C:1991:440, точка 10; Решение на Съда от 18 юли 2007 г., *Lucchini*, C-119/05, ECLI:EU:C:2007:434, точка 50; Решение на Съда от 5 октомври 2006 г., *Transalpine Ölleitung in Österreich*, C-368/04, ECLI:EU:C:2006:644, точка 39.

⁽⁹⁰⁾ ОВ С 262, 19.7.2016 г., стр. 1.

- (65) Задълженията за уведомяване и за изчакване, произтичащи от ДФЕС, са задължителни не само за националните съдилища, но и за всички административни органи на държавите членки ⁽⁹¹⁾.
- (66) Когато националните съдилища оценяват дали мярката за държавна помощ е правомерно приведена в действие, те трябва да проверят дали са спазени условията на регламент за групово освобождаване, за да установят, че мярката е била освободена от задължението за уведомяване. Съдът е определил обхвата на компетентност на националните съдилища, когато установяват дали условията на Общия регламент за групово освобождаване са били правилно приложени ⁽⁹²⁾, т.е. степента, до която националните съдилища могат да тълкуват неговите решения.
- (67) Приемането на регламенти за групово освобождаване няма за цел да прехвърли на държавите членки оценката на съвместимостта на държавната помощ с вътрешния пазар, която остава изключителна компетентност на Комисията ⁽⁹³⁾. Задължение на националните съдилища обаче е да установят дали национални органи са предоставили помощ, която напълно съответства на общите и специалните условия на приложимия регламент за групово освобождаване при стриктното му тълкуване ⁽⁹⁴⁾.
- (68) Когато помощ е приведена в действие съгласно регламент за групово освобождаване, без да отговаря на всички приложими условия, бенефициерът на тази помощ не може да има в този момент оправдано очакване, че отпускането на помощта е било правомерно ⁽⁹⁵⁾. Причината за това е, че националните органи нямат правомощие да приемат окончателни решения, с които се констатира, че няма задължение за уведомяване относно помощта ⁽⁹⁶⁾.

4.2.2.2. Съществуваща помощ

- (69) Както е посочено в точка (63), за разлика от нова помощ, съществуващата помощ не е предмет на задължението за уведомяване. Единствено Комисията е компетентна да оценява дали съществуваща помощ продължава да е съвместима с вътрешния пазар, както и да предлага подходящи мерки, когато счита, че определена схема вече не е съвместима. Когато прилагат правилата за държавна помощ, ролята на националните съдилища е ограничена до това да оценят дали дадена мярката за помощ представлява съществуваща помощ по смисъла на член 108, параграф 1 от ДФЕС. Ако мярката е съществуваща помощ, не става въпрос за нарушение на член 108, параграф 3 от ДФЕС, което следва да бъде отстранено от националния съд.
- (70) Договорите не предоставят насоки относно определянето на дадена мярката за помощ като съществуваща помощ. В разпоредбите на Процедурния регламент са определени обстоятелствата, при които дадена помощ се смята за съществуваща ⁽⁹⁷⁾. Процедурният регламент обаче не съдържа разпоредба, свързана с правомощията и задълженията на националните съдилища, които продължават да се подчиняват на разпоредбите на ДФЕС съгласно тълкуването на Съда ⁽⁹⁸⁾.

⁽⁹¹⁾ Решение на Съда от 5 март 2019 г., *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, точки 90—92.

⁽⁹²⁾ Решение на Съда от 5 март 2019 г., *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, точка 101; Решение на Съда от 29 юли 2019 г., *BMW/Комисия*, C-654/17 P, ECLI:EU:C:2019:634, точка 151.

⁽⁹³⁾ Решение на Съда от 29 юли 2019 г., *BMW/Комисия*, C-654/17 P, ECLI:EU:C:2019:634, точки 132—133; Решение на Съда от 5 март 2019 г., *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, точка 67.

⁽⁹⁴⁾ Решение на Съда от 5 март 2019 г., *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, точка 60. В това отношение Съдът е пояснил, че критериите за прилагане на освобождаването трябва да са ясни и прости за прилагане и че за тяхната проверка от националните съдилища не следва да са необходими сложни икономически преценки във всеки конкретен случай (пак там, точки 61 и 68).

⁽⁹⁵⁾ Решение на Съда от 15 декември 2005 г., *Unicredito Italiano*, C-148/04, ECLI:EU:C:2005:774, точка 104; Решение на Съда от 19 март 2015 г., *OTP Bank*, C-672/13, ECLI:EU:C:2015:185, точка 77; Решение на Съда от 5 март 2019 г., *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, точка 104.

⁽⁹⁶⁾ Решение на Съда от 5 март 2019 г., *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, точка 101; Решение на Съда от 29 юли 2019 г., *BMW/Комисия*, C-654/17 P, ECLI:EU:C:2019:634, точка 151.

⁽⁹⁷⁾ Процедурен регламент, член 1, буква б) и член 17, параграф 3.

⁽⁹⁸⁾ Решение на Съда от 23 януари 2019 г., *Fallimento Traghetti del Mediterraneo*, C-387/17, ECLI:EU:C:2019:51, точка 66; Решение на Съда от 5 март 2019 г., *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, точка 110. Например в член 17, параграф 1 от Процедурния регламент, в който се предвижда давностен срок от 10 години за правомощията на Комисията да разпореди възстановяването на помощ, и в параграф 3 от същия член, в който се предвижда, че „всяка помощ, по отношение на която давностният срок е изтекъл, се счита за съществуваща помощ“, не се определя общ принцип, приложим за националните съдилища (вж. точка 82 по-долу).

4.2.3. Защита на правата на лица, засегнати от нарушение на задължението за изчакване

(71) С цел да се защитят правата на лица от неправомерното привеждане в действие на държавна помощ националните съдилища могат да приемат различни видове средства за правна защита в зависимост от ситуацията. Например те могат да решат да спрат или да прекратят изпълнението на мярката (раздел 4.2.3.1), да разпоредят възстановяването на вече отпуснатите суми (раздел 4.2.3.2) или да приемат различни временни мерки, за да защитят по друг начин интересите на засегнатите страни (раздел 4.2.3.3)⁽⁹⁹⁾. Накрая, до тях може да бъде отправено искане да присъдят обезщетение за вреди, нанесени на трети страни вследствие на неправомерното прилагане на държавната помощ (раздел 4.2.3.4). Във всеки случай националните съдилища трябва да осигурят на правните субекти сигурност, че ще бъдат предприети всички подходящи действия в съответствие с тяхното националното законодателство, за да се преодолеят последиците от нарушаването на член 108, параграф 3 от ДФЕС⁽¹⁰⁰⁾.

4.2.3.1. Спиране или прекратяване на изпълнението на мярка

(72) Когато държавен орган все още не е привел в действие мярка за държавна помощ, предоставена в нарушение на член 108, параграф 3 от ДФЕС, националните съдилища трябва да предотвратят привеждането ѝ в действие, като я спрат или прекратят. Такова средство за защита може да бъде подходящо и в случаите, когато мярката за държавна помощ е влязла в сила, но помощта все още не е изплатена (изцяло или частично), независимо от необходимостта от допълнителни средства за правна защита за частта от помощта, която вече е изплатена.

(73) Правото на Съюза не задължава националните съдилища непременно да направят заключение относно валидността на акта за предоставяне на неправомерната държавна помощ. То изисква от тях единствено да предприемат ефективни мерки за предотвратяване на отпускането на неправомерната помощ на бенефициера. Възможно е обаче да има положения в националното законодателство, при които неправомерното привеждане в действие на мярката да може да бъде прекратено чрез отмяна на акта за предоставяне на помощта⁽¹⁰¹⁾.

(74) Съответно националните съдилища могат да обявят договора, с който се предоставя помощта, за недействителен, да отменят решението на органите на държавата членка, с което се предоставя помощта, или да спрат нейното предоставяне (например в случаи, когато помощта е предоставена под формата на достъп до съоръжение или услуга).

(75) Когато помощта се предоставя на части, националните съдилища следва да разпоредят спирането на бъдещи плащания.

4.2.3.2. Възстановяване

(76) Когато неправомерната помощ вече е изплатена на бенефициера, националните съдилища трябва по принцип и при липса на решение на Комисията за обявяване на помощта за съвместима да разпоредят пълното възстановяване на неправомерно платената сума⁽¹⁰²⁾. Премахването на помощта чрез възстановяване е логическото последствие от нейната неправомерност⁽¹⁰³⁾.

⁽⁹⁹⁾ Решение на Съда от 21 ноември 2013 г., *Deutsche Lufthansa*, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:755, точка 43; Решение на Съда от 21 декември 2016 г., *Комисия/Hansestadt Lübeck*, C-524/14 P, ECLI:EU:C:2016:971, точка 29.

⁽¹⁰⁰⁾ Решение на Съда от 3 март 2020 г., *Vodafone Magyarország*, C-75/18, ECLI:EU:C:2020:139, точка 23; Решение на Съда от 19 декември 2019 г., *Arriva Italia и др.*, C-385/18, ECLI:EU:C:2019:1121, точка 84.

⁽¹⁰¹⁾ Решение на Съда от 8 декември 2011 г., *Residex Capital IV*, C-275/10, ECLI:EU:C:2011:814, точки 44—47.

⁽¹⁰²⁾ Решение на Съда от 21 юли 2005 г., *Xunta de Galicia*, C-71/04, ECLI:EU:C:2005:493, точка 49; Решение на Съда от 11 юли 1996 г., *SFEI и др.*, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, точки 40 и 68; Решение на Съда от 21 ноември 1991 г., *Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires и др./Франция*, C-354/90, ECLI:EU:C:1991:440, точка 12; Решение на Съда от 8 декември 2011 г., *Residex Capital IV*, C-275/10, ECLI:EU:C:2011:814, точка 43.

⁽¹⁰³⁾ Решение на Съда от 21 декември 2016 г., *Комисия/Aer Lingus*, C-164/15 P и C-165/15 P, ECLI:EU:C:2016:990, точка 116; Решение на Съда от 19 март 2015 г., *OTP Bank*, C-672/13, ECLI:EU:C:2015:185, точка 70; Решение на Съда от 8 декември 2011 г., *Residex Capital IV*, C-275/10, ECLI:EU:C:2011:814, точка 33.

- (77) За да се възстанови положението, което е съществувало преди предоставянето на помощта, националните съдилища трябва напълно да премахнат неправомерно предоставеното на бенефициера предимство. Това предимство обхваща помощта („главницата на помощта“), както и неплатените лихви, които предприятието е щяло да плати, ако е трябвало да вземе заем от пазара за размера на помощта през периода на неправомерността („лихва за неправомерност“), като това води до подобряване на неговата конкурентна позиция през този период ⁽¹⁰⁴⁾. Затова националните съдилища трябва да разпоредят възстановяване както на главницата на помощта, така и на лихвата за неправомерност.
- (78) Ако се водят паралелни производства пред национален съд и пред Комисията и ако Комисията обяви помощта за несъвместима, националният съд следва да определи приложимите последици от това решение в съответствие с националните правила, уреждащи изпълнението на решенията за възстановяване ⁽¹⁰⁵⁾.
- (79) Както е посочено в точка (48), ако Комисията обяви помощта за съвместима, правото на Съюза изисква от държавите членки единствено да възстановят лихвата за неправомерност за периода на неправомерността ⁽¹⁰⁶⁾, който тече от изплащането на помощта до обявяването на съвместимостта ѝ.
- (80) Ако решение на Комисията за обявяване на дадена мярка за съвместима бъде отменено, тази мярка не може да се счита за одобрена от Комисията и привеждането ѝ в действие се счита за неправомерно ⁽¹⁰⁷⁾. В този случай получателят не може да се позовава на оправдани правни очаквания във връзка с правомерността на помощта предвид факта, че е подадена жалба за отмяна на положителното решение ⁽¹⁰⁸⁾.
- (81) За изчисляването на лихвата за неправомерност във връзка с възстановяването на неправомерна помощ от страна на държава членка при липсата на решение на Комисията за възстановяване не се прилагат нито член 16, параграф 2 от Процедурния регламент, нито членове 9 и 11 от Регламент (ЕС) № 794/2004 на Комисията ⁽¹⁰⁹⁾. Следователно в тези случаи органите на засегнатата държава членка трябва да изчислят лихвата за неправомерност в съответствие с приложимите правила на националното законодателство, при условие че са изпълнени две условия. Първо, тези правила трябва да съответстват на принципите на равностойност и ефективност (вж. раздел 2.2); и второ, лихвата за неправомерност трябва да бъде изчислена най-малко по ставка, равна на тази, която е щяла да бъде приложена, ако бенефициерът е трябвало да заеме от пазара съответния размер на помощта в рамките на този период ⁽¹¹⁰⁾.
- (82) Що се отнася до давностния срок, приложим към правомощията на националните съдилища да постановяват възстановяване, съдилищата на Съюза са се произнесли, че 10-годишният давностен срок, предвиден в Процедурния регламент, е приложим единствено към Комисията ⁽¹¹¹⁾. Доколкото национални процедури предвиждат по-дълъг давностен срок, национален съдия трябва да присъди възстановяването на предоставената помощ в нарушение на задължението за изчакване дори когато е изтекъл давностният срок, предвиден за Комисията. Национални давностни срокове, които са по-кратки от 10 години, също са задължителни за националните съдилища, освен ако няма решение на Комисията за възстановяване ⁽¹¹²⁾. Когато Комисията приеме решение за възстановяване, държавите членки не могат да оправдават своето неизпълнение на решението с изискванията на националното законодателство, като национални давностни срокове ⁽¹¹³⁾.

⁽¹⁰⁴⁾ Решение на Съда от 5 март 2019 г., *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, точка 132; Решение на Съда от 8 декември 2011 г., *Residex Capital IV*, C-275/10, ECLI:EU:C:2011:814, точка 39.

⁽¹⁰⁵⁾ Вж. в този смисъл Известие относно събирането на държавна помощ (ОВ С 247, 23.7.2019 г., стр. 1).

⁽¹⁰⁶⁾ Решение на Съда от 5 март 2019 г., *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, точка 134.

⁽¹⁰⁷⁾ Решение на Съда от 12 февруари 2008 г., *CELF et ministre de la Culture et de la Communication*, C-199/06, ECLI:EU:C:2008:79, точка 63.

⁽¹⁰⁸⁾ Решение на Съда от 12 февруари 2008 г., *CELF et ministre de la Culture et de la Communication*, C-199/06, ECLI:EU:C:2008:79, точка 68.

⁽¹⁰⁹⁾ Регламент (ЕО) № 794/2004 на Комисията от 21 април 2004 г. за прилагането от Регламент (ЕО) № 659/1999 на Съвета относно определянето на подробни правила за прилагането на член 93 от Договора за ЕО (ОВ L 140, 30.4.2004, стр. 1).

⁽¹¹⁰⁾ Решение на Съда от 5 март 2019 г., *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, точка 141.

⁽¹¹¹⁾ Решение на Съда от 23 януари 2019 г., *Fallimento Traghetti del Mediterraneo*, C-387/17, ECLI:EU:C:2019:51, точка 61.

⁽¹¹²⁾ Решение на Съда от 23 януари 2019 г., *Fallimento Traghetti del Mediterraneo*, C-387/17, ECLI:EU:C:2019:51, точки 71—75.

⁽¹¹³⁾ Решение на Съда от 20 март 1997 г., *Land Rheinland-Pfalz/Alcan Deutschland*, C-24/95, ECLI:EU:C:1997:163, точки 34—37; Решение на Съда от 29 март 2012 г., *Комисия/Италия*, C-243/10, ECLI:EU:C:2012:182, точка 35; Решение на Съда от 30 април 2020 г., *Nelson Antunes da Cunha*, C-627/18, ECLI:EU:C:2020:321, точка 60.

4.2.3.3. Временни мерки

- (83) Като част от задълженията си по член 108, параграф 3 от ДФЕС националните съдилища са длъжни да приемат временни мерки, когато това е подходящо, за защита на правата на правните субекти и за прякото действие на член 108, параграф 3 от ДФЕС ⁽¹¹⁴⁾. Националните съдилища приемат тези мерки, които имат за цел временно да премахнат последиците от помощта, нарушаващи конкуренцията ⁽¹¹⁵⁾, в съответствие със своето национално законодателство при изпълнение на условията за равностойност и ефективност (раздел 2.2).
- (84) Националните съдилища могат да изберат да приемат временни мерки, когато помощ, за която се предполага, че е неправомерна, вече е била изплатена ⁽¹¹⁶⁾ или предстои всеки момент да бъде изплатена. В първия случай националните съдилища могат да постановят или помощта да бъде върната с лихва за неправомерност, или временно да бъде преведена по блокирана сметка, като се начислява лихва за периода между прилагането на помощта и нейното превеждане. Тези варианти гарантират, че предимството, свързано с помощта, за която се предполага, че е неправомерна, не продължава да бъде на разположение на бенефициера. Когато има риск от незабавно изплащане на помощта, съдът може да постанови временно разпореждане, предотвратяващо изплащането на помощта, за която се предполага, че е неправомерна, до разрешаването на спора по същество ⁽¹¹⁷⁾.
- (85) Неприклучило разследване на Комисията не освобождава националния съд от задължението му да защити правата на физическите лица по член 108, параграф 3 ⁽¹¹⁸⁾. Следователно националният съд може да приема подходящи временни мерки като начин за справяне с последиците от потенциално нарушение на задължението за изчакване.
- (86) Националните съдилища са длъжни да приемат временни мерки, ако са изпълнени следните условия: а) квалификацията като държавна помощ е безспорна; б) помощта предстои всеки момент да бъде предоставена или вече е предоставена; и в) не са установени изключителни обстоятелства, които правят възстановяването ѝ неподходящо ⁽¹¹⁹⁾.

4.2.3.4. Иск за обезщетение за вреди

- (87) Като част от ролята си по член 108, параграф 3 от ДФЕС националните съдилища може също така да трябва да се произнесат по искове за обезщетение за вреди, нанесени на трети страни от неправомерна държавна помощ. Ако бъдат уважени, тези искове предоставят на ищите пряко финансово обезщетение за понесената загуба.
- (88) Съдът е застъпвал многократно становището, че засегнатите трети страни могат да предявяват такива искове за обезщетения на вреди пред националните съдилища в съответствие с националното законодателство ⁽¹²⁰⁾, което следва да се основава на принципите на равностойност и ефективност (вж. раздел 2.2).

⁽¹¹⁴⁾ Решение на Съда от 21 ноември 1991 г., *Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires* и др./Франция, C-354/90, ECLI:EU:C:1991:440, точка 12; Решение на Съда от 21 декември 2016 г., *Комисия/Hansestadt Lübeck*, C-524/14 P, ECLI:EU:C:2016:971, точка 29; Решение на Съда от 11 юли 1996 г., *SFEI* и др., C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, точка 52; Решение на Съда от 5 октомври 2006 г., *Transalpine Ölleitung in Österreich*, C-368/04, ECLI:EU:C:2006:644, точка 46.

⁽¹¹⁵⁾ Решение на Съда от 11 юли 1996 г., *SFEI* и др., C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, точка 52; Решение на Съда от 5 октомври 2006 г., *Transalpine Ölleitung in Österreich*, C-368/04, ECLI:EU:C:2006:644, точка 46.

⁽¹¹⁶⁾ В рамките на проучването относно прилагането беше докладвано интересно разпореждане на френски съд след отрицателно решение на Комисията: за да компенсира автоматичното суспензивно действие на обжалване на разпореждане за възстановяване, националният съд е разпоредил на бенефициера да плати дължимите суми по блокирана сметка. По този начин съдът е използвал разпоредба от френското законодателство, която допуска условно изплащане в случаи, в които задължението за плащане не може да се постави под сериозно съмнение. Вж. приложение 3: Доклади по държави относно „Final Study on the enforcement of State aid rules and decisions by national courts (COMP/2018/001)“ („Окончателно проучване относно прилагането на правилата за държавната помощ и решенията на националните съдилища“), Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург, 2019 г., стр. 156, Кратко изложение на случай FR8: *Cour administrative d'appel de Bordeaux*, 10 декември 2015 г.

⁽¹¹⁷⁾ Решение на Съда от 26 октомври 2016 г., *DEI* и *Комисия/Alouminion tis Ellados*, C-590/14 P, ECLI:EU:C:2016:797, точка 101.

⁽¹¹⁸⁾ Националните съдилища могат също така да изберат да приемат временни мерки, докато очакват мнение или информация от Комисията, или съдебно решение от по-висшестоящ национален съд, или от съдилищата на Съюза.

⁽¹¹⁹⁾ Решение на Съда от 11 март 2010 г., *SELF et ministre de la Culture et de la Communication*, C-1/09, ECLI:EU:C:2010:136, точка 36; Определение на Общия съд от 3 март 2015 г. *Gemeente Nijmegen/Комисия*, T-251/13, ECLI:EU:T:2015:142, точка 45.

⁽¹²⁰⁾ Решение на Съда от 12 февруари 2008 г., *SELF et ministre de la Culture et de la Communication*, C-199/06, ECLI:EU:C:2008:79, точка 55; Решение на Съда от 5 октомври 2006 г., *Transalpine Ölleitung in Österreich*, C-368/04, ECLI:EU:C:2006:644, точка 56; Решение на Съда от 11 юли 1996 г., *SFEI* и др., C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, точка 75; Решение на Съда от 23 януари 2019 г., *Fallimento Traghetti del Mediterraneo*, C-387/17, ECLI:EU:C:2019:51, точка 56.

- (89) Въз основа на съдържащата се в решения по дела *Francovich* ⁽¹²¹⁾ и *Brasserie du Pêcheur* ⁽¹²²⁾ съдебна практика на Съда ⁽¹²³⁾ държавите членки са длъжни да компенсират за загуби и вреди, причинени на частноправни субекти в резултат на нарушения на правото на Съюза, за които държавата носи отговорност ⁽¹²⁴⁾. Такава отговорност е налице, когато са изпълнени следните изисквания: а) нарушената правна норма има за предмет предоставянето на права на частноправните субекти; б) нарушението е достатъчно съществено; и в) съществува пряка причинно-следствена връзка между нарушението на задължението, за което носи отговорност държавата, и вредата, претърпяна от увредените лица ⁽¹²⁵⁾.
- (90) Първите две изисквания, посочени в точка (89), обикновено ще бъдат изпълнени във връзка с нарушения на член 108, параграф 3 от ДФЕС. Съдът е потвърдил наличието на права на физическите лица по тази разпоредба и е пояснил, че защитата на тези права е истинската функция на националните съдилища ⁽¹²⁶⁾.
- (91) По същия начин, тъй като органите на държавите членки по принцип имат задължение да уведомяват относно мерките за държавна помощ преди изпълнението им, съгласно съдебната практика на съдилищата на Съюза нарушаването на член 108, параграф 3 от ДФЕС в повечето случаи ще бъде достатъчно за установяване на наличието на сериозно нарушение. При наличието на държавна помощ органите на държавите членки по правило не могат да твърдят, че не са били запознати със задължението за изчакване, тъй като има достатъчна съдебна практика и насоки на Комисията относно прилагането на член 107, параграф 1 и член 108, параграф 3 от ДФЕС. В случай че се колебаят и от съображения за правна сигурност, държавите членки винаги могат да уведомят Комисията за мярката преди привиждането ѝ в действие ⁽¹²⁷⁾.
- (92) Третото изискване, посочено в точка (89), съгласно което нарушението на правото на Съюза трябва да е причинило действителна и сигурна финансова вреда на ищеца, може да бъде изпълнено по различни начини. Проучването относно прилагането показва, че националните съдилища рядко присъждат обезщетения за вреди, като изтъкват оценката на понесените вреди и установяването на причинно-следствената връзка между вредата и неправомерната помощ като основните пречки за ищите ⁽¹²⁸⁾.
- (93) В много случаи ищите ще пледират, че помощта пряко е довела до загуба на печалба. Когато разглеждат подобни твърдения, националните съдилища следва да вземат предвид следните съображения:
- а) по силата на съдържащите се в правото на Съюза изисквания за равностойност и ефективност националните разпоредби не могат да изключват отговорността на държавата членка за пропуснатата печалба ⁽¹²⁹⁾. Ако националното законодателство съдържа подобно изключване на отговорност, националният съд следва да остави тази разпоредба без прилагане по отношение на искове за обезщетение на вреда поради нарушение на член 108, параграф 3 от ДФЕС;

⁽¹²¹⁾ Решение на Съда от 19 ноември 1991 г., *Francovich u Bonifaci/Италия*, C-6/90 и C-9/90, ECLI:EU:C:1991:428, точки 30—46;

⁽¹²²⁾ Решение на Съда от 5 март 1996 г., *Brasserie du pêcheur/Bundesrepublik Deutschland u The Queen/Secretary of State for Transport, ex parte Factortame u др.*, C-46/93 и C-48/93, ECLI:EU:C:1991:428, точка 51.

⁽¹²³⁾ Решение на Съда от 13 юни 2006 г., *Traghetti del Mediterraneo*, C-173/03, ECLI:EU:C:2006:391, точка 41.

⁽¹²⁴⁾ Решение на Съда от 19 ноември 1991 г., *Francovich u Bonifaci/Италия*, C-6/90 и C-9/90, ECLI:EU:C:1991:428, точки 31—37; Решение на Съда от 5 март 1996 г., *Brasserie du pêcheur/Bundesrepublik Deutschland u The Queen/Secretary of State for Transport, ex parte Factortame u др.*, C-46/93 и C-48/93, ECLI:EU:C:1991:428, точка 31.

⁽¹²⁵⁾ Решение на Съда от 13 юни 2006 г., *Traghetti del Mediterraneo*, C-173/03, ECLI:EU:C:2006:391, точка 45.

⁽¹²⁶⁾ Решение на Съда от 21 ноември 1991 г., *Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires u др./Франция*, C-354/90, ECLI:EU:C:1991:440, точки 12—14; Решение на Съда от 21 октомври 2003 г., *van Calster u Cleeren*, C-261/01 и C-262/01, ECLI:EU:C:2003:571, точка 53; Решение на Съда от 12 февруари 2008 г., *CELF et ministre de la Culture et de la Communication*, C-199/06, ECLI:EU:C:2008:79, точка 38.

⁽¹²⁷⁾ В някои случаи обаче съдилищата на Съюза са приели, че за да се определи дали самото нарушение на правото на Съюза от държава членка представлява достатъчно сериозно нарушение, националните съдилища трябва да вземат предвид няколко фактора, като обстоятелствата, които оправдават съответното нарушение, или факта, че заетата от институцията на Съюза позиция може да е допринесла за това нарушение. В този смисъл, вж. Решение на Съда от 25 януари 2007 г., *Robins u др.*, C-278/05, ECLI:EU:C:2007:56, точка 71; Решение на Съда от 4 юли 2000 г., *Haim*, C-424/97, ECLI:EU:C:2000:357, точка 38; Решение на Съда от 23 май 1996 г., *The Queen/Ministry of Agriculture, Fisheries and Food, ex parte Hedley Lomas (Ирландия)*, C-5/94, ECLI:EU:C:1996:205, точка 28.

⁽¹²⁸⁾ В някои случаи обаче националните съдилища са приели принципа на отговорност на държавата. В тази връзка вж. Административен апелативен съд на Марсилия, *CTC/Corsica Ferries France*, 12 февруари 2018 г.; *Rapport d'expertise, CTC/Corsica Ferries France*, 28 февруари 2019 г., N/REF: 500060, приложение 3: Доклади по държави относно „Final Study on the enforcement of State aid rules and decisions by national courts (COMP/2018/001)“ („Окончателно проучване относно прилагането на правилата за държавната помощ и решенията на националните съдилища“), Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург, 2019 г., стр. 152.

⁽¹²⁹⁾ Решение на Съда от 5 март 1996 г., *Brasserie du pêcheur/Bundesrepublik Deutschland u The Queen/Secretary of State for Transport, ex parte Factortame u др.*, C-46/93 и C-48/93, ECLI:EU:C:1991:428, точки 87 и 90.

- б) определянето на действителния размер на пропуснатата печалба ще бъде по-лесно в случаите, когато неправомерната помощ е позволила на бенефициера да спечели договор или конкретна търговска възможност за сметка на ищеца, която вече е реализирана от бенефициера;
- в) по-сложна оценка на понесените вреди е необходима в случаите, когато в резултат на помощта е настъпила само загуба на пазарен дял. Един от възможните подходи в подобни случаи може да бъде да се сравнят действителните приходи на ищеца (въз основа на отчета за приходите и разходите) с неговите предполагаеми приходи, които биха били реализирани, ако неправомерната помощ не е била предоставена ⁽¹³⁰⁾;
- г) възможни са обстоятелства, при които понесените от ищеца вреди надхвърлят пропуснатите печалби. Такъв е например случаят, когато в резултат на неправомерната помощ ищецът е принуден да прекрати дейността си.
- (94) Националните процедурни правила в някои случаи ще позволяват на националните съдилища да потърсят съвета на вещи лица с цел определяне на действителния размер на обезщетението за вреди. Когато случаят е такъв и при условие че е спазен принципът на ефективност ⁽¹³¹⁾, използването на такава преценка е възможно и по отношение на искове за обезщетение за вреди, предявени на основание член 108, параграф 3 от ДФЕС.
- (95) По принцип възможността да бъде предявен иск за обезщетение за вреди е независима от евентуално паралелно разследване на Комисията на същата мярка за помощ. Всяко текущо разследване от страна на Комисията не освобождава националните съдилища от задължението им да предоставят защита на правата на физическите лица по член 108, параграф 3 от ДФЕС ⁽¹³²⁾. Тъй като ищите може да са в състояние да докажат, че са понесли загуба поради преждевременното привеждане в действие на помощта, и по-специално в резултат на неправомерно предоставеното на бенефициера предимство във времето, възможността за уважаване на исконите за обезщетение за вреди не се изключва и в случаите, когато Комисията вече е обявила помощта за съвместима към момента на вземането на решението на националния съд ⁽¹³³⁾.
- (96) Съдът припомня, че държавната помощ е напълно различна по своя правен характер от обезщетенията за вреди, които националните органи могат да бъдат осъдени да заплатят на отделни лица като обезщетение за причинените от тези органи вреди (съдебна практика по делото *Asteris*) ⁽¹³⁴⁾. Когато обаче се произнасят по обезщетение за трети страни за вреди във връзка с разходите, понесени като пряк резултат от неправомерна помощ, националните съдилища трябва да внимават да не приемат решения, в резултат на които се предоставя помощ ⁽¹³⁵⁾ или се разширява кръгът от бенефициери ⁽¹³⁶⁾.

⁽¹³⁰⁾ В рамките на проучването относно прилагането беше докладван интересен случай, в който френски административен съд след решение на Комисията, с което разпорежда възстановяване на несъвместима помощ, е решил да присъди обезщетение за вреди за загуба на пазарен дял на основния конкурент на бенефициера. Апелативният съд е отменил частично предходното съдебно решение относно оценката на вредите и впоследствие е назначил независимо вещо лице да изчисли точния размер на обезщетението. Вещото лице е оценило броя на клиентите, които са преминали от ищеца към бенефициера поради несъвместимата помощ, и е определило размера на пропуснатите след това приходи. Такова определяне често е сложно и ще зависи от характеристиките на пазара и от броя на конкурентите. Вж. приложение 3: Доклади по държави относно „Final Study on the enforcement of State aid rules and decisions by national courts (COMP/2018/001)“ („Окончателно проучване относно прилагането на правилата за държавната помощ и решенията на националните съдилища“), Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург, 2019 г., стр. 152, Кратко изложение на случай FR6: Tribunal administratif de Bastia, 23 февруари 2017 г. Вж. също Апелативен съд в Марсилия, *STC/Corsica Ferries France*, 12 февруари 2018 г.; *Rapport d'expertise, STC/Corsica Ferries France*, 28 февруари 2019 г., N/REF: 500060.

⁽¹³¹⁾ Вж. раздел 2.2.

⁽¹³²⁾ Решение на Съда от 11 юли 1996 г., *SFEI и др.*, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, точка 44; Решение на Съда от 23 януари 2019 г., *Fallimento Traghetti del Mediterraneo*, C-387/17, ECLI:EU:C:2019:51, точки 57—58.

⁽¹³³⁾ Решение на Съда от 12 февруари 2008 г., *CELF et ministre de la Culture et de la Communication*, C-199/06, ECLI:EU:C:2008:79, точки 53 и 55; Решение на Съда от 23 януари 2019 г., *Fallimento Traghetti del Mediterraneo*, C-387/17, ECLI:EU:C:2019:51, точка 60.

⁽¹³⁴⁾ Решение на Съда от 27 септември 1988 г., *Asteris и др./Гърция и ЕИО*, C-106 към 120/87, ECLI:EU:C:1988:457, точка 23; Решение на Съда от 21 декември 2016 г., *Комисия/Aer Lingus*, C-164/15 P и C-165/15 P, ECLI:EU:C:2016:990, точка 72.

⁽¹³⁵⁾ Вж. Решение 2014/201/ЕС на Комисията от 2 октомври 2013 г. относно компенсацията, платима на *Simet SpA* за услугите за обществен транспорт, предоставяни през периода 1987—2003 г. (мярка за държавна помощ SA.33037 (2012/C) – Италия) (ОВ L 114, 2014 г., стр. 67), потвърдено по тази точка с Решение на Общия съд от 3 март 2016 г., *Simet/Комисия*, T-15/14, ECLI:EU:T:2016:124, точки 102—104. Вж. също Решение (ЕС) 2015/1470 на Комисията от 30 март 2015 г. относно държавна помощ SA.38517 (2014/C) (ex 2014/NN), приведена в действие от Румъния — Изпълнение на арбитражно решение по дело *Micula* срещу Румъния от 11 декември 2013 година (ОВ L 232, 4.9.2015 г., стр. 43), отменено с Решение на Общия съд от 18 юни 2019 г., *Европейска Food и др./Комисия*, T-624/15 ECLI:EU:T:2019:423, понастоящем в процес на контрол от страна на Съда в рамките на дело C-638/19 P, *Комисия/Европейска Food и др.*

⁽¹³⁶⁾ Решение на Съда от 5 октомври 2006 г., *Transalpine Ölleitung in Österreich*, C-368/04, ECLI:EU:C:2006:644, точка 57.

- (97) Въпреки че частноправни субекти могат да поискат от националните съдилища да разпоредят изплащането на обезщетения, по отношение на които считат, че имат право да ги получат, такива искове не могат да доведат до заобикаляне на ефективното прилагане на правилата на ЕС за държавната помощ⁽¹³⁷⁾. По-специално частноправни субекти, които съгласно националното право може да имат право да получават помощ — за която Комисията не е била уведомена и която не е била одобрена — но не са получили такава помощ, не могат да претендират за сума под формата на обезщетение за вреди, която е равностойна на неполучената помощ, тъй като това би представлявало непряко предоставяне на неправомерна помощ⁽¹³⁸⁾. От това следва, че съдебната практика по делото *Asteris* не се отнася до случаите, в които жалбоподателят иска от национален съд да му предостави предходна държавна помощ, която жалбоподателят по някаква причина не е получил⁽¹³⁹⁾.
- (98) Понякога бенефициерите на неправомерна помощ се опитват да предявят искове за обезщетение за вреди от държавата, след като им е било разпоредено да възстановят сумата. Обикновено тези бенефициери излагат мотиви относно евентуалното нарушаване на техните оправдани правни очаквания. Независимо от това Съдът е застъпвал становището, че неправомерно предоставената мярка за помощ не би могла да създаде оправдано правно очакване у бенефициера, който следва да може да определи дали е следвана правилната процедура за отпускането на помощта⁽¹⁴⁰⁾. С оглед на това техните твърдения следва да бъдат отхвърлени.
- (99) Въпреки че в съдебната практика се признава право на ЕС да се предявят искове за обезщетение за вреди срещу съответната държава членка от трети страни, когато са понесли загуби поради неправомерното приваждане в действие на помощ, исконите за обезщетение срещу бенефициерите на помощ са разрешени, но не се изискват съгласно правото на Съюза в областта на държавната помощ, тъй като членове 107 и 108 от ДФЕС не налагат преки задължения на бенефициерите. В решението си по дело *SFEI* Съдът достигна до заключението, че тъй като член 108, параграф 3 от ДФЕС не се налагат преки задължения на бенефициера, нарушаването на този член не е достатъчно основание бенефициерът да понесе отговорност⁽¹⁴¹⁾. Това обаче по никакъв начин не засяга възможността за предявяване на искове за обезщетения за вреди срещу бенефициера на основание действащото национално законодателство, например въз основа на националните разпоредби, уреждащи извъндоговорните задължения⁽¹⁴²⁾.

5. СЪТРУДНИЧЕСТВО МЕЖДУ КОМИСИЯТА И НАЦИОНАЛНИТЕ СЪДИЛИЩА

- (100) Комисията трябва да подкрепя националните съдилища при изпълнението на тяхната основна роля в прилагането на правилата за държавната помощ съгласно член 4, параграф 3 от ДЕС. От своя страна националните съдилища могат да потърсят съдействието на Комисията, когато прилагат тези правила в контекста на висящо дело. Тясното сътрудничество между националните съдилища и Комисията допринася за повишеното ниво на последователност⁽¹⁴³⁾ и ефективност при прилагането на правилата за държавна помощ в целия Съюз.

⁽¹³⁷⁾ Решение на Съда от 29 юни 2004 г., *Комисия/Свет*, C-110/02, ECLI:EU:C:2004:395, точка 43; Решение на Съда от 18 юли 2007 г., *Lucchini*, C-119/05, ECLI:EU:C:2007:434, точки 59—63; Решение на Съда от 11 ноември 2015 г., *Klausner Holz Niedersachsen*, C-505/14, ECLI:EU:C:2015:742, точки 42—44;

⁽¹³⁸⁾ В това отношение вж. също заключението на генералния адвокат Ruiz-Jarabo Colomer от 28 април 2005 г. по съединени дела C-346/03 и C-529/03, *Atzeni и др.*, EU:C:2005:256, точка 198.

⁽¹³⁹⁾ Вместо това съдебната практика по делото *Asteris* обхваща случаи, в които ищецът просто иска обезщетение (например поправяне на вреда, причинена неправомерно от публични органи), на което всяко друго лице в подобно положение би имало право в тази държава членка. В последния случай фактът, че ответникът е публичноправен субект, сам по себе си не превръща в държавна помощ обезщетението, което страна в съдебен спор би получила в подобна ситуация, например в подобни спорове между два частноправни субекта.

⁽¹⁴⁰⁾ Решение на Съда от 5 март 2019 г., *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, точки 98—104; Решение на Съда от 15 декември 2005 г., *Unicredito Italiano*, C-148/04, ECLI:EU:C:2005:774, точка 104; Решение на Съда от 19 март 2015 г., *OTP Bank*, C-672/13, ECLI:EU:C:2015:185, точка 77.

⁽¹⁴¹⁾ Решение на Съда от 11 юли 1996 г., *SFEI и др.*, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, точки 72—74;

⁽¹⁴²⁾ Решение на Съда от 11 юли 1996 г., *SFEI и др.*, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, точка 75. В ситуации, при които има стълкновение на закони, приложимото законодателство се определя с Регламент (ЕО) № 864/2007 на Европейския парламент и на Съвета от 11 юли 2007 г. относно приложимото право към извъндоговорни задължения (Рим II) (ОВ L 199, 31.7.2007 г., стр. 40).

⁽¹⁴³⁾ Съображение 37 от Процедурния регламент.

5.1. Съдействие, оказвано от Комисията на националните съдилища

(101) Когато предоставя съдействие на националните съдилища, Комисията трябва да спазва задължението си за опазване на професионална тайна и да защитава собственото си функциониране и независимост⁽¹⁴⁴⁾. В изпълнение на задълженията си по член 4, параграф 3 от ДЕС към националните съдилища Комисията се ангажира да остане неутрална и обективна. Комисията може да поиска от националните съдилища да предадат информацията и документите, които са необходими за оказване на исканото съдействие. Когато Комисията подпомага националните съдилища, тя няма да обслужва частните интереси на страните. Приносът на Комисията в действителност е част от задължението ѝ да гарантира, че правилата за държавна помощ се прилагат правилно, и да защитава обществения интерес⁽¹⁴⁵⁾. По тази причина Комисията няма да изслушва страните по производствата пред националните съдилища.

(102) Предоставяната подкрепа на националните съдилища съгласно член 29 от Процедурния регламент не засяга възможността или задължението⁽¹⁴⁶⁾ им да отправят преюдициални запитвания до Съда⁽¹⁴⁷⁾ относно тълкуването или валидността на правото на Съюза в съответствие с член 267 от ДФЕС⁽¹⁴⁸⁾. Въпреки това вече не е възможно да се оспорва валидността на решението на Комисията чрез преюдициално запитване, когато ищецът несъмнено е могъл да оспори решението на Комисията пред съдилищата на Съюза на основание член 263 от ДФЕС, но не го е направил⁽¹⁴⁹⁾.

5.1.1. Начини на сътрудничество

(103) Член 29 от Процедурния регламент предвижда три начина на сътрудничество между Комисията и националните съдилища. Тези начини на сътрудничество са разяснени по-подробно в раздели 5.1.1.1, 5.1.1.2 и 5.1.1.3 от настоящото известие.

5.1.1.1. Предаване на информация на националните съдилища

(104) Съгласно член 29 от Процедурния регламент националните съдилища могат да се обръщат към Комисията с искане да им бъде предадена информацията, с която тя разполага⁽¹⁵⁰⁾.

(105) Националните съдилища могат да поискат от Комисията да им предостави информация за водените пред нея процедури относно държавна помощ. Това включва например информация: а) дали се очаква решение на Комисията по процедура относно мярка за държавна помощ; б) дали държава членка е уведомила надлежно за определена мярка за държавна помощ в съответствие с член 108, параграф 3 от ДФЕС; в) дали Комисията е започнала официална процедура по разследване; и г) дали Комисията вече е приела решение⁽¹⁵¹⁾.

(106) В допълнение националните съдилища могат да поискат от Комисията да им предаде документи, с които разполага. Тези документи могат да включват копия от съществуващи решения на Комисията, доколкото тези решения не са били публикувани на уебсайта на Комисията, фактически и статистически данни, пазарни проучвания и икономически анализи.

⁽¹⁴⁴⁾ Определение на Съда от 6 декември 1990 г., *Zwartveld u др.*, C-2/88 Imm., ECLI:EU:C:1990:440, точки 10—11; Решение на Общия съд от 18 септември 1996 г., *Postbank/Комисия*, T-353/94, ECLI:EU:T:1996:119, точка 93.

⁽¹⁴⁵⁾ Съображение 37 от Процедурния регламент.

⁽¹⁴⁶⁾ Вж. Решение на Съда от 6 октомври 1982 г., *CILFIT/Ministero della Sanità*, C-283/81, ECLI:EU:C:1982:335, точки 14—20; Решение на Съда от 11 септември 2008 г., *Unión General de Trabajadores de la Rioja*, C-428/06—C-434/06, ECLI:EU:C:2008:488, точки 42—43; Решение на Съда от 28 юли 2016 г., *Association France Nature Environnement*, C-379/15, ECLI:EU:C:2016:603, точки 47—50; Решение на Съда от 15 септември 2016 г., *PGE*, C-574/14, ECLI:EU:C:2016:686, точка 40; Решение на Съда от 4 октомври 2018 г., *Комисия/Франция (Advance Payment)*, C-416/17, ECLI:EU:C:2018:811, точка 108 и сл.

⁽¹⁴⁷⁾ Предимството на исканията за информация или за становище е, че не са толкова формални и винаги могат да бъдат допълнени от преюдициално запитване — вж. в това отношение Решение на Съда от 28 октомври 2020 г., *INAIL*, C-608/19, ECLI:EU:C:2020:865, където са използвани и двете възможности.

⁽¹⁴⁸⁾ Решение на Съда от 21 ноември 2013 г., *Deutsche Lufthansa*, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:755, точка 44; Решение на Съда от 15 септември 2016 г., *PGE*, C-574/14, ECLI:EU:C:2016:686, точка 40.

⁽¹⁴⁹⁾ Решение на Съда от 9 март 1994 г., *TWD Textilwerke Deggendorf/Германия*, C-188/92, ECLI:EU:C:1994:90, точки 17, 25 и 26; вж. също така Решение на Съда от 23 февруари 2006 г., *Atzeni u др.*, C-346/03 и C-529/03, ECLI:EU:C:2006:130, точка 31; както и Решение на Съда от 5 октомври 2006 г., *Комисия/Франция („Scott“)*, C-232/05, ECLI:EU:C:2006:651, точка 59; Решение на Съда от 25 юли 2018 г., *Georgsmarienhütte u др.*, C-135/16, ECLI:EU:C:2018:582, точка 17.

⁽¹⁵⁰⁾ Процедурен регламент, член 29, параграф 1, част първа.

⁽¹⁵¹⁾ След като получи тази информация, изпратеният искането национален съд може да поиска нейното редовно актуализиране.

- (107) Задължението за лоялно сътрудничество, залегнало в член 4, параграф 3 от ДЕС, изисква от Комисията да предоставя на националните съдилища всякаква информация, която те могат да поискат от нея ⁽¹⁵²⁾. Това включва също така информация, която е предмет на задължението за опазване на професионална тайна.
- (108) Когато предава информация на националните съдилища, Комисията трябва да зачита гаранциите, дадени на физически и юридически лица по член 339 от ДФЕС ⁽¹⁵³⁾. Член 339 от ДФЕС забранява на членове, длъжностни лица и други служители на Комисията да предоставят информация, която е предмет на задължението за опазване на професионална тайна. Това може да включва поверителна информация и информация, която е търговска тайна.
- (109) Когато Комисията възнамерява да предаде на национален съд информация, която е предмет на задължението за опазване на професионална тайна, тя ще поиска от националния съд да потвърди, че ще гарантира защитата на такава поверителна информация и на информация, която е търговска тайна. Когато национален съд предостави такава гаранция (например като се позове на националното правно основание в тази връзка), Комисията ще предаде поисканата информация, като посочва частите, които са предмет на задължението за опазване на професионална тайна и следователно не трябва да бъдат оповестявани. Когато, от друга страна, националният съд не може да предостави такава гаранция, Комисията ще се въздържа от предаването на такава информация ⁽¹⁵⁴⁾.
- (110) Съществуват и други ситуации, в които Комисията не би могла да предостави информация на национални съдилища. По-конкретно Комисията може да откаже да предаде информация на съд на държава членка, когато такова предаване би засегнало функционирането и независимостта на Съюза. Такъв е случаят, когато предоставянето на информацията би застрашило изпълнението на задачите, поверени на Комисията ⁽¹⁵⁵⁾ (например информация, отнасяща се до вътрешната процедура по вземане на решения на Комисията).
- (111) С цел да гарантира ефикасността на сътрудничеството си с националните съдилища Комисията се стреми да предоставя на националните съдилища исканата информация в срок от един месец от датата на искането. Когато се налага Комисията да поиска от националните съдилища допълнителни разяснения по техните първоначални искания или да се консултира с трети страни, които са пряко засегнати от предаването на информацията, едномесечният срок се подновява, като започва да тече от момента на получаване на разясненията или от приключването на тези консултации ⁽¹⁵⁶⁾.

5.1.1.2. Предаване на становища по въпроси, свързани с прилагането на правилата за държавна помощ

- (112) Член 29 от Процедурния регламент също така предвижда възможността националните съдилища да поискат от Комисията да им представи становището си по въпроси, свързани с прилагането на правилата за държавна помощ ⁽¹⁵⁷⁾.
- (113) Когато национален съд е сезиран да приложи правилата за държавна помощ в рамките на разглеждано от него дело, той трябва да спазва всички относими правила на Съюза и на съществуващата практика на съдилищата на Съюза. Без да се засяга окончателното тълкуване на Договорите от страна на съдилищата на Съюза, националните съдилища могат да намерят насоки относно прилагането на правилата за държавна помощ в практиката на Комисията по вземане на решения, както и в изпадените от Комисията известия и насоки. Националните съдилища могат също така да намерят насоки относно предишни мнения или становища на Комисията, публикувани на уебсайта на Комисията, когато в съответните въпроси има аналогични елементи на тези, с които са се сблъскали други национални съдилища ⁽¹⁵⁸⁾.

⁽¹⁵²⁾ Решение на Съда от 18 септември 1996 г., *Postbank/Комисия*, T-353/94, ECLI:EU:T:1996:119, точка 64; Определение на Съда от 13 юли 1990 г., *Zwartveld и др.*, C-2/88 Imm., ECLI:EU:C:1990:315, точки 16—22.

⁽¹⁵³⁾ Решение на Съда от 28 февруари 1991 г., *Delimitis/Henninger Bräu*, C-234/89, ECLI:EU:C:1991:91, точка 53; Решение на Съда от 18 септември 1996 г., *Postbank/Комисия*, T-353/94, ECLI:EU:T:1996:119, точка 90.

⁽¹⁵⁴⁾ Решение на Общия съд от 18 септември 1996 г., *Postbank/Комисия*, T-353/94, ECLI:EU:T:1996:119, точка 93; Определение на Съда от 6 декември 1990 г., *Zwartveld и др.*, C-2/88 Imm., ECLI:EU:C:1990:440, точки 10—11.

⁽¹⁵⁵⁾ Определение на Съда от 6 декември 1990 г., *Zwartveld и др.*, C-2/88 Imm., ECLI:EU:C:1990:440, точка 11; Решение на Съда от 26 ноември 2002 г., *First и Franex*, C-275/00, ECLI:EU:C:2002:711, точка 49; Решение на Общия съд от 18 септември 1996 г., *Postbank/Комисия*, T-353/94, ECLI:EU:T:1996:119, точка 93.

⁽¹⁵⁶⁾ Такъв е например случаят по отношение на някои видове информация, предоставяна от частно лице, или когато информация, предоставена от една държава членка, е поискана от съд в друга държава членка.

⁽¹⁵⁷⁾ Процедурен регламент, член 29, параграф 1, част втора.

⁽¹⁵⁸⁾ Вж. раздел 5.1.2.

- (114) Възможно е обаче да има обстоятелства, при които в предишни решения или мнения на Комисията, или известия и насоки на Комисията да не са предоставени достатъчно указания на националните съдилища. В съответствие с принципа на лоялно сътрудничество, залегнал в член 4, параграф 3 от ДЕС, и с оглед на основната роля на националните съдилища при прилагането на държавната помощ Комисията предлага на националните съдилища възможността да поискат мнението на Комисията по въпроси от значение за прилагането на правилата за държавна помощ ⁽¹⁵⁹⁾.
- (115) Исканията за мнения на Комисията могат по принцип да обхващат всички икономически, фактически или правни въпроси, свързани с държавна помощ, които възникват в контекста на националните производства. Националните съдилища могат да се обърнат с искане към Комисията за следното, наред с другото:
- а) дали дадена мярка съдържа елементи на помощ по смисъла на член 107, параграф 1 от ДФЕС и, ако това е така, да се поиска указание как да се изчисли размерът на помощта. Подобни искания могат да са свързани с конкретен елемент на държавна помощ по член 107 от ДФЕС (т.е. понятие за предприятие, наличие на изборително предимство, относимост на мярката към държавата членка и участие на държавни ресурси, възможно нарушение на конкуренцията и засягане на търговията между държавите членки);
 - б) дали дадена мярка за помощ отговаря на изискване на регламент за групово освобождаване или на изискване на регламент относно помощта *de minimis*, което би означавало, че не се изисква предварително уведомление до Комисията и задължението за изчакване по член 108, параграф 3 от ДФЕС не се прилага;
 - в) дали дадена индивидуална помощ попада в схема за помощ, за която Комисията е уведомена и която е обявена за съвместима с вътрешния пазар с решение на Комисията, или се определя като съществуваща помощ по друг начин, вследствие на което не се прилага задължението за изчакване по член 108, параграф 3 от ДФЕС;
 - г) дали са налице изключителни обстоятелства ⁽¹⁶⁰⁾, които не позволяват на националния съд да разпреди пълно възстановяване съгласно правото на Съюза;
 - д) какви са правните предпоставки за признаване на искиове за обезщетения за вреди по правото на Съюза и указания, свързани с начина на изчисляване на нанесените вреди;
 - е) как се изчислява размерът на подлежащата на възстановяване помощ и как се изчислява лихвата за възстановяване.
- (116) Националните съдилища нямат компетентност да оценяват съвместимостта на мярка за помощ въз основа на член 107, параграф 2, член 107, параграф 3, член 106, параграф 2 и член 93 от ДФЕС ⁽¹⁶¹⁾. Затова те не могат да поискат от Комисията да им предостави своето мнение относно съвместимостта на дадена мярка за помощ с вътрешния пазар. Националните съдилища могат обаче да отправят питане до Комисията дали вече оценява съвместимостта на дадена мярка за помощ, както е посочено в раздел 5.1.1.1.
- (117) Когато дава своето мнение, в съответствие с принципа на лоялно сътрудничество съгласно член 4, параграф 3 от ДЕС, Комисията ще предостави на националния съд поисканата фактическа информация или пояснения от икономически или правен характер. За разлика от официалното тълкуване на правото на Съюз от неговите съдилища, мнението на Комисията не обвързва правно националния съд.
- (118) Комисията ще даде своето мнение на националните съдилища в съответствие с техните процедурни правила и практики. С цел да гарантира ефективното сътрудничество с националните съдилища Комисията ще се стреми да предостави на националния съд исканото мнение в срок от 4 месеца от датата на искането. Когато се налага Комисията да поиска от националния съд допълнителни пояснения във връзка с неговото искане, този четиримесечен срок може да бъде удължен.

⁽¹⁵⁹⁾ Решение на Съда от 11 юли 1996 г., *SFEI и др.*, С-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, точка 50.

⁽¹⁶⁰⁾ Вж. в тази връзка Решение на Съда от 11 юли 1996 г., *SFEI и др.*, С-39/94, EU:C:1996:285, точки 68—71.

⁽¹⁶¹⁾ Решение на Съда от 4 март 2020 г., *CSTP Azienda della Mobilità/Комисия*, С-587/18 P, ECLI:EU:C:2020:150, точка 90; Решение на Съда от 19 юли 2007 г., *Lucchini*, С-119/05, EU:C:2007:434, точки 50—52.

- (119) Националните съдилища трябва да защитават правата на физическите лица съгласно член 108, параграф 3 от ДФЕС и през периода, в който Комисията подготвя поисканото мнение. Както е посочено по-горе, задължението на националния съд да предоставя защита на правата на физическите лица по член 108, параграф 3 от ДФЕС, включително чрез временни мерки ⁽¹⁶²⁾, е приложимо, независимо от това дали все още се очаква Комисията да се произнесе.

5.1.1.3. Становища на Комисията от типа *amicus curiae*

- (120) Съгласно член 29, параграф 2 от Процедурния регламент Комисията може да внесе писмени становища в националните съдилища във връзка с прилагането на правилата за държавна помощ. Тя може да направи също така устни коментари с разрешението на съответния национален съд. Тези коментари са известни също така с наименованието становища „*amicus curiae*“. Комисията внася становища *amicus curiae* по своя собствена инициатива.
- (121) Националните съдилища или страните по разглеждано от национален съд дело могат обаче да поискат от Комисията да внесе становища *amicus curiae* по дело, което касае въпроси, свързани с държавна помощ. Решението за намеса в дело пред национален съд чрез внасяне на становища *amicus curiae* е изключителен прерогатив на Комисията и е изцяло по нейна собствена преценка. Въпреки това, за да се даде възможност на националните съдилища да планират своите производства, Комисията ще ги информира незабавно за намерението си да се намеси като *amicus curiae*.
- (122) Комисията внася становища *amicus curiae* в контекста на национално съдебно производство, за да гарантира съгласувано прилагане на член 107, параграф 1 и член 108, параграф 3 от ДФЕС ⁽¹⁶³⁾. За да оцени необходимостта и целесъобразността на своя принос, Комисията може да разгледа, наред с останалите неща:
- а) дали се очаква делото да има значимост извън конкретния разглеждан случай (например когато делото касае общ въпрос относно държавна помощ);
 - б) дали становищата на Комисията биха могли да допринесат за ефективността на прилагането на правилата за държавна помощ от съответните национални съдилища;
 - в) дали делото касае нов въпрос по същество, който не е обхванат от практиката на Комисията по вземане на решения или от известията и насоките; или
 - г) дали делото се разглежда от съд, чието решение може да бъде обжалвано впоследствие.
- (123) Комисията зачита напълно независимостта и функционирането на националните съдилища. Що се отнася до мненията на Комисията, посочени в раздел 5.1.1.2 по-горе, становищата *amicus curiae* не са задължителни за националния съд, който се произнася по делото, в което се е намесила Комисията. Преди да внесе по своя инициатива становища *amicus curiae*, Комисията информира съответната държава членка, като изпраща писмо до нейното постоянно представителство към Съюза.
- (124) За да може да внася полезни становища, Комисията може да поиска от съответния национален съд да предаде документи, с които разполага и които са й необходими за оценката на въпроса. Комисията ще използва тези документи, за да подготви своите становища.
- (125) Процедурният регламент не предвижда процедурна рамка за внасяне на становищата *amicus curiae*. Затова Комисията внася своите становища в съответствие с процедурните правила и практики на държавите членки, включително тези относно защитата на правата на страните. Когато държава членка все още не е установила съответната процедурна рамка, националният съд трябва да определи кои процедурни правила ще бъдат следвани по отношение на внасянето на становища *amicus curiae* по разглежданото от него дело, като има предвид, че тези становища са основани на член 29 от Процедурния регламент.

⁽¹⁶²⁾ Вж. по-горе, раздел 4.2.3.3.

⁽¹⁶³⁾ От 2014 г. насам Комисията внася становища *amicus curiae* относно наличието на помощ, определянето на услуга от общ икономически интерес, изпълнението на решения на Комисията относно възстановяване на помощ и относно насоки дали да се прилага националното законодателство или правото на Европейския съюз. Доклади по държави относно „Final Study on the enforcement of State aid rules and decisions by national courts (COMP/2018/001)“ („Окончателно проучване относно прилагането на правилата за държавната помощ и решенията на националните съдилища“), Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург, 2019 г., стр. 111.

- (126) Националната процедурна рамка следва да е съобразена с принципите, предвидени в раздел 2.2 от настоящото известие. Това означава, че националната процедурна рамка за внасянето на становища по въпроси, касаещи прилагането на член 107, параграф 1 и член 108, параграф 3 от ДФЕС, не трябва да направи внасянето на такива становища а) прекомерно трудно или практически невъзможно (в съответствие с принципа на ефективност); и б) по-трудно от внасянето на становища по съдебни производства, по които се прилага еквивалентно национално законодателство (съгласно принципа на равностойност).

5.1.2. *Единно звено за контакт и публикуване на мнения и на становищата amicus curiae*

- (127) С цел по-добро сътрудничество и комуникация с националните съдилища Комисията създаде единно звено за контакт, към което националните съдилища или страните могат да отправят своите искания:

European Commission
Directorate-General for Competition
COMP Amicus State Aid
1049 Bruxelles/Brussel
BELGIQUE/BELGIË
Тел. +32 22976271
Факс +32 22953584

Електронна поща: COMP-AMICUS-STATE-AID@ec.europa.eu

- (128) Комисията приканва националните съдилища да продължат да използват това единно звено за контакт, за да предават на Комисията информация или искания в съответствие с раздел 5.1.1 от настоящото известие. Националните съдилища могат да изпращат своите становища на всеки от 24-те официални езици на Съюза ⁽¹⁶⁴⁾.
- (129) Комисията ще докладва за своето сътрудничество с националните съдилища в своя годишен доклад относно политиката в областта на конкуренцията. Освен това тя ще публикува на уебсайта си своите мнения и становища в случаите на намеса като *amicus curiae*.
- (130) Когато Комисията внася мнения или становища *amicus curiae*, тя иска от националните съдилища разрешение да ги публикува. Това позволява на Комисията да публикува на своя уебсайт мненията и становищата *amicus curiae*, внесени от нея, и ако са налични, съдебните решения на съответния национален съд.

5.2. **Съдействие, оказвано от националните съдилища на Комисията**

- (131) Задължението за лоялно сътрудничество, залегнало в член 4, параграф 3 от ДЕС, означава също така, че държавите членки, включително техните съдебни органи, трябва да съдействат на институциите на Съюза с оглед на постигането на целите на Съюза.
- (132) С цел да се гарантира ефективното прилагане на правилата за държавна помощ, националните съдилища се приканват да предадат на Комисията незабавно копие от всяко писмено съдебно решение, постановено от тях, след предоставянето от страна на Комисията на информация или на мнение, или на внесените от нея становища *amicus curiae*. Това дава възможност на Комисията да узнае своевременно за дела, за които може да е целесъобразно да внесе становища, ако една от страните обжалва съдебното решение. Когато изпращат съдебно решение, националните съдилища посочват на Комисията дали дават разрешението си съответното съдебно решение да бъде публикувано на уебсайта на Комисията.
- (133) С цел по-ефективното и съгласувано прилагане на правилата за държавна помощ Комисията насърчава държавите членки да създават координационни звена за националните съдии, които се занимават с разглеждането на въпроси, свързани с държавна помощ. Тези координационни звена следва да съответстват на административната структура на държавите членки и да зачитат независимостта на съдебната власт. Комисията смята също така, че създаването на официални или неофициални мрежи от съдии, които разглеждат дела, свързани с държавна помощ, на национално или европейско равнище, може да бъде от особена важност за споделянето на знания. Централните координационни звена и мрежите от съдии могат да позволят на националните съдии да споделят най-добри практики в областта на държавната помощ и да улеснят предаването на информация от страна на Комисията относно актуални развития по отношение на политиката за държавната помощ, например чрез обучителни курсове и информационни бюлетени.

⁽¹⁶⁴⁾ Пълен списък с официалните езици на Съюза се съдържа в член 55, параграф 1 от ДЕС.

6. ПОСЛЕДСТВИЯ ОТ НЕИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПРАВИЛАТА И РЕШЕНИЯТА ЗА ДЪРЖАВНА ПОМОЩ

- (134) Както е посочено в раздели 4.2.1 и 4.2.2 от настоящото известие, националните съдилища може да бъдат задължени да прилагат пряко разпоредбите на член 107, параграф 1 и член 108, параграф 3 от ДФЕС в своите национални правни системи. Когато със своите решения националните съдилища предоставят нова помощ в нарушение на задължението за изчакване, Комисията може да започне процедура по разследване съгласно член 12 от Процедурния регламент, за да оцени съвместимостта на неправомерната държавна помощ с вътрешния пазар. Освен това, когато националните съдилища не гарантират спазване на задълженията, произтичащи от решение на Комисията за възстановяване или от Договорите ⁽¹⁶⁵⁾, Комисията може да започне производство за установяване на нарушение срещу съответната държава членка.
- (135) В качеството си на органи на държавите членки националните съдилища са длъжни да предприемат подходящи мерки, за да гарантират, че решенията за възстановяване се изпълняват ефективно. Последствията от неизпълнението от страна на държавите членки на решенията на Комисията за възстановяване са посочени в Известието на Комисията относно събирането на държавна помощ ⁽¹⁶⁶⁾.
- (136) Националните съдилища трябва също така да защитават правата на правните субекти при евентуално нарушение на задължението за изчакване ⁽¹⁶⁷⁾. Както е посочено в раздел 6.2 от настоящото известие, държавите членки, включително техните национални съдилища, които не защитават тези права, не изпълняват задълженията си съгласно правото на Съюза ⁽¹⁶⁸⁾.

6.1. Процедури пред Комисията относно неправомерна помощ

- (137) Националните съдилища може пряко да нарушат член 108, параграф 3 от ДФЕС, като отпускат нова помощ в контекста на водени пред тях производства. Това може да се случи, когато национален съд постанови решение, което засяга изпълнението на акт за предоставяне на държавна помощ. Такъв е случаят например, когато тълкуването на договор или решение за предоставяне на помощ има за резултат удължаването на първоначалната продължителност на мярка за помощ ⁽¹⁶⁹⁾.
- (138) В резултат на това националните съдилища трябва да спазват член 108, параграф 3 от ДФЕС и съответно да се уверят, че всяко тяхно решение, което води до изменение или удължаване на действието на акт за предоставяне на държавна помощ, например чрез тълкуване ⁽¹⁷⁰⁾, се съобщава преди неговото изпълнение в съответствие с приложимите административни правила, които са в сила в държавата членка.
- (139) Ако националният съд не гарантира спазване на задължението за изчакване и Комисията не бъде уведомена за новата помощ, в съответствие с прегледа от страна на Комисията тя може да започне процедура по разследване относно неправомерната държавна помощ по своя инициатива или след като получи жалба от заинтересована страна съгласно член 12 от Процедурния регламент.

6.2. Производство за установяване на нарушение

- (140) Съгласно член 258 от ДФЕС, ако Комисията счита, че държава членка не е изпълнила задължение по Договорите, тя може да започне процедура за установяване на нарушение. Целта на процедурата е нарушението да бъде спряно. Комисията може да отнесе въпроса към Съда след фаза на досъдебно производство, при което тя внася мотивирано становище след официална размяна на мнения със съответната държава членка ⁽¹⁷¹⁾.

⁽¹⁶⁵⁾ Решение на Съда от 11 септември 2014 г., *Комисия/Германия*, C-527/12, ECLI:EU:C:2014:2193, точка 56.

⁽¹⁶⁶⁾ Вж. Известието относно събирането на държавна помощ (ОВ С 247, 23.7.2019 г., стр. 1), раздел 6.

⁽¹⁶⁷⁾ Решение на Съда от 5 октомври 2006 г., *Transalpine Ölleitung in Österreich*, C-368/04, ECLI:EU:C:2006:644, точка 38; Решение на Съда от 21 ноември 2013 г., *Deutsche Lufthansa*, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:755, точка 28.

⁽¹⁶⁸⁾ Решение на Съда от 23 януари 2019 г., *Fallimento Traghetti del Mediterraneo*, C-387/17, ECLI:EU:C:2019:51, точка 66; Решение на Съда от 5 март 2019 г., *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, точка 110.

⁽¹⁶⁹⁾ Дали националният съд произнася своето решение в контекста на обезпечително производство или в материалноправни процедури, е без значение, тъй като и в двата случая решението ще засегне мярката за помощта, макар и само временно.

⁽¹⁷⁰⁾ Решение на Съда от 26 октомври 2016 г., *DEI и Комисия/Alouminion tis Ellados*, C-590/14 P, ECLI:EU:C:2016:797, точки 107—108.

⁽¹⁷¹⁾ Ако Комисията счита, че държавата членка не е изпълнила задълженията, предвидени в решение по член 258, параграф 2 от ДФЕС, Комисията може да сезира Съда по член 260, параграф 2 от ДФЕС, след като предостави възможност на съответната държава членка да изложи своите становища.

- (141) Когато националните съдилища не определят съответните последици от нарушаването на член 108, параграф 3 от ДФЕС, те нарушават своите задължения по Договорите. Такъв може да бъде случаят, в който националните съдилища не предотвратяват прилагането на неправомерна мярка или не разпореждат тя да бъде възстановена ⁽¹⁷²⁾.
- (142) Ако националните съдилища в нарушение на своите задължения не защитят индивидуалните права съгласно член 108, параграф 3 от ДФЕС, това също може да породи отговорност за държавата членка. Съдът потвърди, че държавите членки носят отговорност за вреда, която настъпва в резултат на нарушения на правото на Съюза, включително нарушения, произтичащи от решение на национален съд, който се произнася на последна инстанция ⁽¹⁷³⁾.

7. ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

- (143) Настоящото известие заменя известието относно прилагането от 2009 г.
- (144) Целта на настоящото известие е да се предоставят насоки на националните съдилища при прилагането на правилата за държавна помощ. То не обвързва националните съдилища, нито засяга тяхната независимост.
- (145) Комисията може да преразгледа настоящото известие, когато счете за подходящо, като по-специално може да направи това въз основа на изменения на приложимите правила на Съюза или бъдещи развития в съдебната практика.

⁽¹⁷²⁾ Решение на Съда от 21 ноември 1991 г., *Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires* и др./Франция, С-354/90, ECLI:EU:C:1991:440, точка 12; Решение на Съда от 11 юли 1996 г., *SFEI* и др., С-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, точка 70.

⁽¹⁷³⁾ Решение на Съда от 30 септември 2003 г., *Köbler*, С-224/01, ECLI:EU:C:2003:513, точка 50.